

Early Journal Content on JSTOR, Free to Anyone in the World

This article is one of nearly 500,000 scholarly works digitized and made freely available to everyone in the world by JSTOR.

Known as the Early Journal Content, this set of works include research articles, news, letters, and other writings published in more than 200 of the oldest leading academic journals. The works date from the mid-seventeenth to the early twentieth centuries.

We encourage people to read and share the Early Journal Content openly and to tell others that this resource exists. People may post this content online or redistribute in any way for non-commercial purposes.

Read more about Early Journal Content at http://about.jstor.org/participate-jstor/individuals/early-journal-content.

JSTOR is a digital library of academic journals, books, and primary source objects. JSTOR helps people discover, use, and build upon a wide range of content through a powerful research and teaching platform, and preserves this content for future generations. JSTOR is part of ITHAKA, a not-for-profit organization that also includes Ithaka S+R and Portico. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

DE LOTGEVALLEN

VAN

RADEN PANDJI,

VOLGENS DE JAVAANSCHE WAJANGVERHALEN;

DOOR

T. ROORDA.

I.

De held van het verhaal is algemeen bekend onder de naam van *Raden-Pandji*, of, nog korter, *Pandji:* maar zijn volle naam is Raden-Pandji Koedå-waneng Pàti, De eigennaam is eigentlijk Koedå-wanengpàti (d. w. z. *een paard dat de dood aandurft, een voor de dood onverschrokken ros*); *Raden-Pandji* is niets anders dan de titel van een afstammeling van den Vorst, die een militaire rang bekleedt. Maar de held van dit verhaal wordt algemeen met deze titel benoemd, omdat hij later in het verhaal een andere naam voert, maar dan toch dezelfde *Raden-Pandji* blijft.

Hij was een zoon, de oudste zoon uit een gemalin van de eerste rang van een Vorst Djĕnggålå, een rijkzetel op Java in de oude tijd, gelegen in het Soerabajasche. Deze Vorst van Djĕnggålå moet volgens Javaansche tijdrekening geregeerd hebben in het laatst van de twaalfde eeuw van onze tijdrekening; en had drie jongere broeders, waarvan de oudste Vorst van Kĕdiri was, de tweede vorst van Ngoerawan of Oerawan (waarschijnlijk het tegenwoordige Ngråwå), en de derde vorst van Singå-sàri. Hij had ook nog een oudere zuster, Rårå (dat is jonkvrouw) Kili-soetji genaamd; maar deze verlangde ongehuwd te blijven, en leide een afgezonderd heilig leven in een woud, het woud Kĕpoetjangan, dat is het Betelwoud, genoemd.

Onze held, Raden-Pandji Koedå-wanengpàti, was

volgens goedvinden van de wederzijdsche vaders verloofd aan zijn nicht, een dochter van den Vorst van Kĕdiri: maar, vóórdat dit huwelijk tot stand kwam, ging Raden-Pandji eens wandelen, begeleid door een groote stoet van broeders (hij had in 't geheel niet minder dan twee en veertig broeders en zusters), en kwam zoo op het terrein van de Kĕpatiän, de woonstede van den Patih (de Arabieren en Turken zouden zeggen, den Vezier, wij noemen hem den Rijksbestierder) van den Vorst. Deze, een neef (cousin) van den Vorst, ging zijn neef den Prins, toen hij hem aan zag komen, te gemoet, en noodigde hem uit binnen te komen. Toen zij gezeten waren, gelastte de Patih één van zijn dochters, Dèwi Angrèni, den Prins de beteldoos te presenteren; en deze, dit nichtje van hem ziende, wierd terstond door haar schoonheid en bevalligheid zoo bekoord, dat hij, toen zij de beteldoos voor hem neêrzette, haar bij de hand vatte en tot den Patih zeide: "Oom! uw dochter, "zuster [1] Angrèni, verzoek ik dat mijn echtgenoot mag wor- "den." — De Patih mogt daar niet tegen hebben; en toen ging Raden-Pandji met Dèwi Angrèni aan de hand naar zijn vader den Vorst, en verzocht dezen, dat de dochter van den Patih zijn echtgenoot mogt worden. — De vader bewilligde in het verlangen van zijn zoon; maar liet vervolgens den Patih bij zich komen, en zeide tot hem: "Broeder Patih! nu vraag "ik u ook om uw oudere dochter Dèwi Kanistren, die wil "ik ten huwelijk geven aan Prasåntå, en de echtverbindtenis "van uw beide dochters op dezelfde dag doen plaats hebben." — De Patih onderwierp zich ook met alle eerbied aan dit verlangen van den Vorst, en de beide huwelijken wierden gelijktijdig voltrokken.

Die Prasåntå nu was een oude page, een oud familiestuk, dat de Vorst van zijn voorzaten geërfd had. De jonge, schoone Kanistren had wel een erge tegenzin tegen het huwelijk met dien ouden en lelijken Prasåntå; maar zij moest zich onderwerpen aan de wil van den Vorst; en, zie, toen zij met haren bruidegom in het slaapvertrek gekomen was, daar veranderde die oude lelijke page van gedaante, en was een schoone

---

[1] Bij de Javanen noemen de wederzijdsche kinders van broeders en zusters elkander ook broeders en zusters, en dus de ouders van zulk een broeder of zuster oom en tante, en dan de zoons en dochters van zulk een oom of tante weêr broeder of zuster.

jongeling, het evenbeeld van Raden-Pandji. Trouwens, zegt het verhaal, hij was de incarnatie (de belichaming) van een god. Of de Vorst van dit geheim iets geweten heeft, zegt het verhaal niet: het zegt alleen, dat Dèwi Kanistren met haar man te vreden was, en in der minne met hem leefde.

Raden-Pandji en Dèwi Angrèni waren hoogst gelukkig met elkander, zoo gelukkig, dat zij geen oogenblik elkanders bijzijn konden missen.

Toen de Vorst van Kĕdiri hoorde, dat Raden-Pandji getrouwd was met Dèwi Angrèni (hij schijnt geen behoorlijke huwelijkscommunicatie ontvangen te hebben); ontving hij juist een bezoek van zijn zuster Kili-soetji, die in het Betelwoud leefde, en zeide tot haar: "Zuster! ik moet U iets zeggen. "Daar onze neef Raden-Pandji Koedå-Wanengpàti nu getrouwd "is met Angrèni, zoo zou ik wel wenschen te weten, wat de "bedoeling is van onzen broeder den Vorst van Djĕnggålå om-"trent de door hem verlangde verlooving van Pandji met mijn "dochter Sĕkar-tàdji; of deze verbindtenis nog voortgang zal "hebben of niet. Wenscht hij, dat die nog voortgang zal heb-"ben, dan zal ik wachten; zoo niet, dan zou ik gaarne uit "de onzekerheid willen zijn, en wenschen, dat hij het mij deed "weten. — Ik draag deze zaak op aan Uw beleid, zuster!" —

Kili-Soetji antwoordde: "Goed, broeder! ik zal terstond "met onzen broeder den Vorst van Djĕnggålå over de zaak "gaan spreken." — Spoedig vertrok zij dan ook naar Djĕnggålå, en, daar aangekomen, begaf zij zich het eerst naar het Prinsenhof, de woning van Raden-Pandji: want deze kwam, sedert hij met Dèwi Angrèni getrouwd was, in het geheel niet meer aan het hof van zijn vader. Hij kon zijn jong vrouwtje geen oogenblik verlaten.

Zij werd door haar neef met beleefdheid ontvangen, en zeide tot hem: "Neef, ik kom je eens bezoeken. Ik heb gehoord, "dat je getrouwd bent met Angrèni, de dochter van onzen "neef den Patih; maar het is toch beter, dat de zoon van een "Vorst een paar, of nog beter een viertal, Prinsessen, die in "rang met hem gelijk zijn, als zijn gemalinnen naast zich "heeft zitten." — Pandji antwoordde: "Tante, ik moet u in "ernst verklaren, dat ik in 't geheel niet van plan ben, nog "iemand anders, als Angrèni, te trouwen. Al is het, dat ik ver-"loofd ben geworden met Sĕkar-tàdji, de Prinses van Kĕdiri; "ik ben niet genegen haar te trouwen. Alleen Angrèni moet

"mijn vrouw zijn: Sĕkar-tâdji mag men met een ander laten "trouwen." — Kili-soetji zeide, dat hij zoo niet moest spreken: dat een Vorstenzoon ten minsten twee of drie gemalinnen behoorde te hebben: — maar Pandji bleef er bij, dat hij er niet aan dacht, nog een andere te trouwen.

Kili-soetji begaf zich vervolgens tot haar broeder den Vorst van Djĕnggâlâ, en sprak tot hem: "Broeder, ik kom hier, "in de eerste plaats, omdat ik U in lange tijd niet gezien heb; "en dan heb ik U ook iets te vragen namens onzen broeder den "Vorst van Kĕdiri. Het is alleen maar dit. Daar vroeger Uw "zoon Pandji Koedâ-wanengpàti verloofd is geworden met Sĕ-"kar-tàdji, de dochter van onzen broeder den Vorst van Kĕ-"diri, en hij nu getrouwd is met Angrèni; nu is de vraag, wat "Uw plan is met die afgesprokene verbindtenis. Uw broeder "van Kĕdiri verkeert namelijk in onzekerheid, daar hij nog "niets van U vernomen heeft omtrent het al of niet doorgaan "van die door U verlangde verbindtenis." — De Vorst van Kĕdiri antwoordde; "Daar moet men niet aan twijfelen, zus-"ter! De zaak zal zijn voortgang hebben. Een Vorst neemt "zijn woorden niet terug. Ook is het niet anders dan voeg-"zaam, dat de zoon van een Vorst dochters van Vorsten als "gemalinnen naast zich gezeten heeft." — Kili-soetji hernam: "U heeft gelijk, broeder Vorst! Maar zoo even heb ik Uw "zoon Pandji gesproken, en hij heeft mij bij herhaling be-"tuigd, dat hij er in 't geheel niet aan dacht, nog een andere "vrouw te nemen: Angrèni alleen moet zijn vrouw zijn. Er "is niets meer aan te doen." — De Vorst van Djĕnggâlâ zeide hierop: "Als dat zoo zijn moet, zuster! dan zou Pandji "mijn verbindtenis met broeder Vorst van Kĕdiri doen falen. "Voor het tegenwoordige, zuster, moet U maar naar het Be-"telwoud terugkeeren: ik zal Pandji wel brengen, waar ik hem "hebben wil."

Kili-soetji keerde daarop naar het Betelwoud terug, en, nadat zij vertrokken was, zond de Vorst van Djĕnggâlâ één van zijn voornaamste bloedverwanten naar het Prinsenhof, om Raden-Pandji te zeggen, dat hij hem wenschte te spreken. Toen de afgezant de last van den Vorst aan Pandji had meêgedeeld, antwoordde deze: "Zoo als de Vorst beveelt. Oom! ik ver-"zoek u maar vast vooruit te gaan: op het oogenblik zal ik "U op Uw voetstappen volgen," — Pandji ging daarop afscheid nemen van zijn vrouwtje Angrèni, en zeide tot haar: „Lief-

"ste, daar wordt ik ontboden om bij Vader te komen: maar "ach, het valt mij zoo zwaar, je te verlaten!" — Angrèni antwoordde: "Ik insgelijks, Liefste! het verontrust mij zeer, "dat U mij verlaten moet. Maar wat is er aan te doen? Daar "U door Uw vader ontboden wordt, moet U wel komen." — "Pandji nam toen een teder afscheid van Angrèni en ging heen: maar, aan de buitenpoort van het Prinsenhof gekomen, keerde hij terug: hij kon zijn vrouwtje maar niet verlaten. Tot drie malen toe keerde hij zoo, aan de buitenpoort gekomen, terug. Eindelijk kreeg hij het gedaan, het voorwerp van zijn aanbidding uit zijn gedachten te zetten, en vertrok van het Prinsenhof.

Toen Raden-Pandji bij zijn Vader gekomen was, bewees hij hem plegtig op de gebruikelijke wijze zijn kinderlijke hulde, en, nadat hij gezeten was, sprak zijn Vader: "Raden! de rede "waarom ik je heb laten komen, is omdat ik wensch, dat je "terstond naar het Betelwoud zult gaan, om je tante Kili-"soetji uit te noodigen hier te Djènggålå te komen. Zorg vooral, "dat je tante met je meêkomt; en ga niet eerst weêr aan het "Prinsenhof aan!" — Raden Pandji antwoordde, dat hij de last zou volbrengen, en vertrok onmiddellijk naar het Betelwoud. Maar, nadat Pandji vertrokken was, liet de Vorst spoedig zijn oudsten zoon, een zoon bij een vrouw van de tweede rang, Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå genaamd, bij zich komen, en zeide tot dezen, toen hij gekomen was: "Mijn zoon, Brådjå-nåtå! "rede waarom ik je ontboden heb? zie hier een dolk van mij: "zoek jij daar een goede scheê voor! Ik bezweer je, maak dat "je er een krijgt. Als je er geen kreegt, dan zou ik je moe-"ten vloeken." — Brådja-nåtå beloofde de last van zijn Vader, waaavan hij de bedoeling wel begreep, te zullen volvoeren, en begaf zich dadelijk met de dolk naar het Prinsenhof.

Daar zat in het Prinsessenhof Dèwi Angrèni omgeven van haar vrouwenstoet, en zeî tot één van haar Embàns (— zoo noemt men bij de Javanen vrouwen, die aan een Prinses van haar geboorte af aan worden toegevoegd, om haar te verzorgen en van dienst te wezen, en dan ook later haar geheele leven in haar gevolg blijven —): "Embàn! ik sliep daar straks "een oogenblik, en daar droomde ik, dat ik een geheel nieuw "kleed aan had: wat mag daar de beteekenis van zijn?" — De Embàn antwoordde: "Prinses! naar mijn dom verstand is "dat een goede droom, en zal U van Uw gemaal een fraai

"vorstelijk kleed present krijgen." — In dit gesprek wierden zij gestoord door de komst van den Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå aan het Prinsenhof, die zich bij de Prinses liet aandienen. Dèwi Angrèni ontving den ouderen broeder van haar gemaal op een beleefde wijze, en vroeg hem, wat er van zijn verlangen was. Brådjå-nåtå zeide: "De rede, zuster, dat ik hier kom, is dat "ik gezonden word door je man, broeder Pandji Wanengpàti. "Deze is namelijk door zijn Vader gezonden naar de reê van "Kamal; en verlangt, dat jij daar bij hem komt. Mij heeft "hij opgedragen, je daarheen te begeleiden." — Dèwi Angrèni antwoordde, dat zij bereid was om met hem meê te gaan, en ging in het Prinsessenhof, waar zij zich van haar vorstelijk gewaad en alle tooi ontdeed, en op de eenvoudigste wijze in het wit kleedde, alleen met een rozekleurige omslagdoek. Zij had namelijk een voorgevoel van hetgeen de Vorst wilde, dat met haar gebeuren zou. — Toen Brådjå-nåtå haar zoo te voorschijn zag komen, zeide hij tot haar: "Wat moet dat, zuster! dat "je op die wijs je hebt aangekleed." — Dèwi Angrèni antwoordde: „Ach, broeder! zoo is het immers voldoende; wat doet het er "toe?" — "Nu, zuster! het zij zoo!" zeide Brådjå-nåtå: "maar "laat ons dan nu geen tijd verliezen! En van je vrouwenstoet "mag niemand meê."

Toen zij echter vertrokken, was één van de Embàns Tjondong genaamd, niet terug te houden: zij hield zich achter aan het kleed van Dèwi Angrèni vast, en kwam zoo meê de poort uit. Maar, toen hij zoo met Dèwi Angrèni en die ééne Embàn buiten gekomen was, sloot Brådjå-nåtå de poort en spijkerde die digt, dat er niet één meer uit kon komen. — Zoo ging hij dan met Dèwi Angrèni en haar Embàn, die in een draagstoel gedragen wierden, naar de reê van Kamal; en, nadat hij in het woud daar aangekomen was, hield hij stil onder een Angsoka-boom, en zeide tot Dèwi Angrèni: "Laat ons "hier vast stilhouden, zuster!" — Toen Dèwi Angrèni uit de draagstoel stapte, en, rondziende, niets als boomen zag, zeide zij: "Broeder Brådjå-nåtå! waar is nu Uw broeder, mijn "echtgenoot, Raden-Pandji? Want ik zie niemand?" — Brådjå-nåtå antwoordde: "Ja, zuster! thans moet ik je zeggen, "dat in waarheid je echtgenoot Pandji Wanengpàti door Vader "gezonden is naar het Betelwoud, om tante Kili-soetji uit te "noodigen: en ik ben door Vader gezonden, om een einde "aan je leven te maken." — Dèwi Angrèni zeide: "Wat mis-

"daad heb ik begaan, broeder, dat U mij om het leven moet "brengen?' — Brådjå-nåtå antwoordde: "Zuster! je hebt geen "misdaad begaan. De rede waarom ik in last heb, je het leven "te benemen, is dat, zoo lang jij leeft, broeder Pandji niet "trouwen wil met Sĕkar-tàdji; zoo dat er van de verlooving "nimmer iets komen, en het eens gegeven woord van Vader, den Vorst, falen zou." — Dèwi Angrèni zeide: "Zoo dit het "verlangen van Uw Vader is; moet ik leven of sterven, ik "onderwerp mij aan zijn wil. Welaan, volbreng Uw last! Breng "alleen mijn eerbiedige groete over aan mijn echtgenoot Raden-"Pandji; en, zoo ik iets misdaan mag hebben tegen hem, of "tegen U, dan bid ik om vergeving." — Hierop wendde zij zich tot haar Embàn Tjondong en zeide: "Ja, Embàn! daar "men mij het leven benemen wil, omdat Raden Pandji mij tot "zijn echtgenoot heeft willen nemen; zoo ik iets tegen je mis-"daan heb, of tegen één van de andere Embàns en voedsters; "dan vraag ik vergeving." — De Embàn barstte los in tranen en zeide: "Lieve Prinses! wat zou U misdaan hebben? Al "de tijd dat ik in Uw dienst ben, heeft U nooit het hart van "één van allen, die in Uw dienst waren, in het allerminst ge-"krenkt. Hoe wreed, een onschuldige te willen dooden!" — Dèwi Angrèni zeide toen tot den Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå: "Welaan, waarde broeder! breng de last van Uw Vader den "Vorst van Djĕnggålå ten uitvoer!" — Brådjå-nåtå zeide: "Zuster, ik kan het niet van mij verkrijgen, je te dooden. "Hoe zal, als jij dood bent, je man, broeder Pandji, het ma-"ken?" — Dèwi Angrèni zeî toen; "Laat mij de dolk eens "zien, die mij het leven benemen moet!" — Brådjå-nåtå toonde hem haar en zeide; "Dit is de dolk van den Vorst, zuster, "die je het leven benemen moet." — Dèwi Angrèni, de dolk ziende, liep er op toe, en wierp er zich met het lijf op. De dolk drong in de borst, door en door, de rug uit. De Toe-mĕnggoeng Brådjå-nåtå schrikte, en, toen hij de dolk uit de wond trok, spoot het bloed met een straal uit de borst. Diep getroffen, zeî Brådjå-nåtå in zich zelf: "Ik had in 't geheel "geen gedachte, dat zij dat zou doen! Ik meende dat zij al-"leen maar wilde zien, hoe hij er uit zag, en begreep niet, "dat zij er zich met het lijf op zou werpen. De goden heb-"ben het zoo gewild!" — Dèwi Angrèni gaf de geest, en de "de oude Embàn zeide tot Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå: "Ei "lieve, geef mij die dolk! ik wil Uw zuster, de Prinses Ang-

"rèni, in de dood volgen." — De Toemĕnggoeng gaf haar de kris, en dadelijk stiet de Embàn zich die in de borst, en stierf.

De Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå gaf daarop bevel aan één van zijn bedienden, om de lijken van Dèwi Angrèni en van de Embàn te overdekken met bladen en bloemen van de Angsoka-boom, en keerde vervolgens naar Djĕnggålå terug, om zijn Vader te berigten, dat hij zijn last volbracht had.

Raden-Pandji, die door zijn Vader den Vorst naar het Betelwoud gezonden was, om zijn tante Kili-soeti uit te noodigen, kwam daar aan en volbragt zijn last. Kili-soetji antwoordde: "Goed, Raden! zeg aan broeder, dat ik van daag "niet komen kan, omdat ik niet al te wel ben: maar overmor-"gen zal ik op Djĕnggålå komen. Breng aan je Vader mijn "heilbede!" — Raden Pandji keerde daarop met spoed naar Djĕnggålå terug: hij was niet gerust in zijn hart, vóórdat hij weêr bij zijn vrouwtje was. Hij ging dan ook bij zijn terugkomst niet terstond naar zijn Vader, maar begaf zich onmiddellijk naar zijn eigen woning in het Prinsenhof, en zond alleen maar een neef van hem naar zijn Vader, om dezen het antwoord van zijn tante Kili-soeti over te brengen. — Bij zijn aankomst aan het Prinsenhof, kwam, in plaats van zijn echtgenoot, zijn zuster Dèwi Oenĕngan hem te gemoet. — Bij de terugkomst van een Vorst of Prins aan zijn hof, is het een vaste gewoonte, dat zijn gemalin hem op het voorplein te gemoet gaat, om hem te ontvangen. — "Zuster!" vroeg Pandji: "waar is mijn vrouw Angrèni?" — "Zuster Angrèni," antwoordde Dèwi Oenĕngan, "is hier niet. Broeder Brådjå-nåtå is "met haar naar de reê van Kamal gegaan: maar zij leeft niet meer. Onze Vader de Vorst heeft het zoo gewild!" — Raden Pandji, dit hoorende, viel in zwijm achterover, en bleef een wijl bewusteloos liggen. Toen hij weêr tot bewustheid kwam, stond hij op en ging naar binnen, naar het slaapvertrek, al ijlende en jammerende om zijn vrouwtje Angrèni. Kussens, en al wat hij maar vond, nam hij in zijn armen, en liefkoosde het, alsof het Dèwi Angrèni was. Vervolgens ging hij naar de tuin, en sprak daar liefkozende tot allerlei bloemen, waarin hij ook zijn schoone Angrèni meende te zien. Voor alle toespraak van zijn broeders was hij doof: hij zag en hoorde niets als zijn vrouwtje Angrèni.

Toen riep de oude Prasåntå al de broeders bijeen, en zeide

"tot hun; "Broeders, gij ziet, onze broeder Pandji is door "zijn ongelukkig verbrokene liefde niet wel bij zijn zinnen: "wij moeten een waakzaam oog over hem blijven houden," — Al de broeders bleven toen bijéén, bij Pandji, om het toezigt op hem te houden.

Daar wendde zich Pandji tot Prasåntå en zeide tot hem: "Broeder Prasåntå! laten we naar de reê van Kamal gaan, mijn "vrouw Angrèni achterna! Ach, ik heb verkeerd gedaan! Zij "heeft mij verzocht om een toertje naar de reê van Kamal te "doen, en ons daar op het water te vermaken; en dit heb ik "haar niet toegestaan. Nu is zij er alleen naar toegegaan! "Kom, laten wij haar achternagaan!" — Voort ging hij daarop naar de reê van Kamal, begeleid door zijn broeders, die ook nog een honderdtal gewapende manschappen meênamen. Ook Dèwi Oenĕngan wilde volstrekt meê: ook zij wilde haar broeder Pandji niet verlaten.

Toen zij in het woud bij de reê van Kamal gekomen waren, zag Pandji daar een hoop bladen en bloemen van de Angsoka-boom, en zeide: "Prasåntå! wat moet die opéêngehoopte "Angsoka-bladen en bloemen daar? Ruim die eens weg!" — Prasåntå deed dit, en daar zag men het lijk van Dèwi Angrèni en van haar Embàn. Pandji het ziende, liep er haastig op toe, en omhelsde het lijk van zijn vrouw. "Lieve!" sprak hij: "waarom ben je hier in het woud gaan liggen slapen? Er "is immers ruim plaats op het bed in het Prinsenhof. Is er "iets geweest, dat je verstoord gemaakt heeft? Ach ja! met "rede! Je hadt verzocht, om eens uit te gaan spelevaren, en "dat heb ik je niet toegestaan." — "Broeder Prasåntå! laat "schepen komen! ik wil gaan spelevaren met mijn echtgenoot "Angrèni." — Prasåntå liet spoedig twee jagten van den Vorst in gereedheid brengen, en beval de broeders, die goed vast aan elkander te koppelen, en dan vooral een goed waakzaam oog te houden. Toen dit gedaan was, nam Pandji het lijk van Angrèni in de armen en stapte in het éêne jagt, met Prasåntå, die het lijk van de Embàn in zijn armen nam. De gebroeders bestegen met hun volk het andere jagt. — Eer zij afvoeren kwamen daar een menigte strandbewoners met schuitjes, die allerlei eetwaren en ververschingen kwamen aanbieden aan hun Prins Raden-Pandji. "Kom, lieve Angrèni!" zeide Pandji, "zoek maar uit, daar je zin aan hebt, uit hetgeen "hier deze menschen je komen aanbieden!"

Toen voeren de jagten af, noordoostwaarts in de volle zee, gevolgd door die scheepjes met ververschingen van de strandbewoners. Maar naauwelijks waren zij in volle zee, of zij wierden overvallen door een geweldige stormwind. De kleine scheepjes wierden alle door de golven overstelpt, en de menschen verdronken. Bij tijds haalden nog de gebroeders de zeilen van de beide jagten in, en kapte de masten: maar zij wierden uit de koers geslagen en dreven voor de stroom weg, zonder te weten waarheen.

Intusschen wierd aan den Vorst van Djĕngålå berigt, dat zijn zoon Raden-Pandji was gaan spelevaren op de reê van Kamal, en door een hevige stormwind overvallen was, zoodat men niet wist, waar hij gebleven was; dat een menigte strandbewoners, die met scheepjes den Prins eetwaren en ververschingen kwamen aanbieden, in de golven omgekomen waren. De Vorst, dit hoorende, zond spoedig zijn oudsten zoon, den Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå, om aan de reê van Kamal te gaan zien, hoe het daarmeê was. Brådjå-nåtå, daar gekomen, zag een menigte lijken aan het zeestrand, en twijfelde niet, of Pandji en zijn broeders waren in de golven omgekomen: maar bij nader onderzoek vond hij toch geen van de lijken, en er was geen schip te zien, Brådjå-nåtå berigtte zijn Vader, hoe hij het bevonden had. De Vorst was zeer getroffen, en zeide tot zijn zoon: "Nu, Brådjå-nåtå! neem gij dan het bestuur "van het rijk waar! Ik wil mij gaan afzonderen in het Be- "telwoud, en meê helpen bidden voor het behoud van je broe- "der Pandji, en van zijn broeders, die hem gevolgd zijn." — De Vorst vertrok daarop naar het Betelwoud.

Zeven dagen en zeven nachten dobberden Raden-Pandji met zijn broeders op zee, maar landdden toen bij Lèmah-abang, aan de oostkust van Java, tegenover Bali. En nog altijd had Pandji het lijk van zijn vrouwtje op de schoot, en wilde niet hebben, dat het bijgezet wierd. Dat lijk verging niet, en riekte niet: het was maar, alsof zij sliep. Toen zeide Prasåntå tot Raden-Pandji: "Prins, ik ken een verhaal, dat ik U "wensch meê te deelen: heb de goedheid mij aan te hooren! "In de oude tijd was er een zoon van een Vorst, die, even "zoo als U, door de dood van een geliefde gemalin beroofd "wierd. Het lijk nam hij in zijn armen, en droeg het, dan „hierheen, dan daarheen, en praatte er tegen, en liefkoosde het, "alsof het leefde: hij wilde niet hebben, dat het bijgezet wierd.

"Toen hoorde hij een stem, die van de hemel kwam en zeide: ""Zoon, gij loopt daar zonder einde met een lijk op uw armen. ""Zoo gij in ernst uw vrouw liefhebt, dan is het beter, dat gij ""het lijk bijzet, en dan rijken gaat veroveren. Stel de goden ""deze conditie, dat, zoo gij uw vrouw weêr terug zult kun""nen vinden, gij dan zegevieren zult in het veroveren van rij""ken: maar, bijaldien gij haar niet terug zult kunnen vinden; ""dat gij dan overwonnen moogt worden en sneuvelen." — Die "Prins luisterde naar deze stem; zette het lijk van zijn echtge"noot bij, stelde de goden die conditie, en trok uit om rij"ken te veroveren. Zegevierend streed hij, en maakte een "menigte Prinsessen buit. Vele rijken onderwierpen zich ach"tervolgens ook aan hem, en boden hem Prinsessen als cijns "aan. Ook vond hij zijn overledene vrouw terug. — Aldus, "Prins, luidt dat verhaal."

Raden-Pandji, dit verhaal gehoord hebbende, zeide tot Prasåntå: "Als dat zoo is, broeder Prasåntå, dan moet gij maar "weten, wat wij met het lijk van mijn vrouw Angrèni doen "zullen." — Prasåntå antwoordde: "Zoo U het goedvindt, dan "is 't het, dunkt mij, het best, dat het lijk bijgezet wordt." — "Raden-Pandji vond het goed, en zeide: "Kom, broeders, "laten wij dan het lijk van mijn vrouw Angrèni daar aan de "wal bijzetten: en neem jij dan het lijk van Embàn Tjon"dong op de armen." — Raden-Pandji ging toen van het schip, met het lijk op zijn armen, vergezeld van al de broeders: maar, metdat hij op het strand gekomen was, steeg het lijk van zijn armen op in de lucht en verdween, — het lijk van de Embàn meê. Raden-Pandji was zeer verbaasd, en zeide tot Prasåntå: "Hoe nu, broeder? Daar is het lijk van mijn vrouw "nu weg, en dat van de Embàn meê!" — Prasåntå antwoordde: "Laten we dan, in de plaats van het lijk van Uw "echtgenoot en dat van de Embàn, die hoop struiken daar "maar verbranden, en de acht bijzetten onder een Tjandi [1]." — Raden-Pandji keurde dit goed. — De Tjandi, die daar toen over die asch, in de plaats van over de asch van het lijk van Dèwi Angrèni, is opgerigt, heeft de naam gekregen van Tjandi-bang.

Vervolgens zeide Prasåntå tot Raden-Pandji: "Zoo U het

---

[1] Zoo wordt alles genoemd wat over een graf wordt opgerigt, al is het ook maar een verhemelte met drapericën.

"goed vindt, dan zal ik U en al de broeders nu andere na-"men geven; en dan moet U zich niet meer een Prins van "Djenggâlâ noemen, maar een reizende Prins van overzee." — Raden-Pandji stemde hierin toe, en van die tijd af droeg hij de naam van Kĕlânâ Djajengsàri, Prasântâ die van Kĕbo-pĕndogâ, Dèwi Oenĕngan die van Ragil-koening; en even zoo al de broeders: alle voerden van toen af andere namen. — Toen dit gedaan was; stelde Prasântâ, nu Kĕbo-pĕndogâ geheeten, aan Raden-Pandji voor, om het rijk van Bali te gaan veroveren. De Prins stemde daarin toe, en gelastte zijn andere broeders, in alles de bevelen van Kĕbo-pĕndogâ te gehoorzamen. Daarop zeide deze tot Pandji: "En nu, Prins, "maak ik voor U deze conditie, dat, bijaldien U met deze togt "tot verovering van het rijk van Bali Uw overledene gemalin "zult kunnen terugvinden, U dan zegevierend moogt strijden; "of, zoo U haar niet kunt terugvinden, dan sneven in de "strijd."

Vervolgens gaf Kĕbo-pĕndogâ bevel aan de broeders, om de beide jagten eenvoudig op te tuigen, en daarop met hun gewapende manschappen over te steken naar Bali. "En," zeide hij, "als je op de reê van Bali bent aangekomen, en de men-"schen van Bali je ondervragen; zegt dan, dat je schepen ge-"stooten hebben tegen een rots, en vraagt om een plaats, waar "je aan wal zult mogen gaan. Als je die gekregen hebt, gaat "dan amokken: en laten dan eenigen zich meester maken van "een Balineesch vaartuig, en daarmeê hier naar Lĕmah-abang "komen. Ik en Kĕbo-sĕngiri blijven namelijk hier bij den "Prins." —

Bij het tolkantoor aan de reê van Bali waren vier Balinesche regenten met een menigte gewapende manschappen bijeen, en zagen daar twee schepen aankomen, die er uitzagen, alsof zij op een rots gestooten en haverij gekregen hadden, daar ze zonder zeilen en masten waren. Een wijl daarna hielden die schepen naar wal; en, toen zij aan de wal gekomen waren, wierden de gebroeders ondervraagd, en zeiden, dat zij, door een storm overvallen, op een rots gestooten en schade gekregen hadden; en dat zij nu naar de wal gestuurd hadden, en een plaats verzochten, waar zij hun lading zouden kunnen lossen. Dit verzoek wierd hun toegestaan, en hun een lig- en los-plaats aangewezen daar in de nabijheid. Terstond brachten de gebroeders en hun manschappen de in bundels gepakte pie-

ken en geweren, die zij geladen hadden, aan wal; en, toen alles aan wal was, wierden die wapenen terstond rondgedeeld; zoodat allen weldra goed gewapend waren, en aanstonds, onder het aanheffen van een geweldig krijgsgeschrei, als razenden gingen vechten. De overwinning was spoedig behaald: al de Balinezen stoven uit elkander; zelfs twee van de regenten, die van Balèlèng en van Toenggoe, sneuvelden. Vier van de gebroeders maakten zich meester van de schepen van de Balinezen, die daar aan het tolkantoor lagen, en staken met één daarvan over, om Raden-Pandji met Kĕbo-pĕndogå, Kĕbo-sĕngiri en Dèwi Oenĕngan af te halen. Op Bali aangekomen, sloeg Raden-Pandji, onder de naam van Klånå-Djajengsàri, met zijn broeders en manschappen zijn kamp op; en aan geld tot onderhoud van zijn manschappen had hij geen gebrek, daar hij het tolkantoor ging plunderen.

Intusschen zat de Vorst van Bali, Djåjå-natpådå genaamd, met zijn Patih, Kĕrtå-båså, en zijn hoogere en lagere beambten, op de Pagelàrran (zooals de plaats genoemd wordt, waar de Vorst op bepaalde dagen met zijn Patih en beambten vergadert). De Vorst zeide tot den Patih: "Patih! van nacht "droomde ik, en zag een kleine wel uit het gebergte komen, "maar die ten slotte het geheele land Bali onder water zette: — "wat moet dat beteekenen?" — De Patih antwoordde: "Die "droom van Uw Hoogheid voorspelt geen goed: want een droom "van water beteekent gewoonlijk vijanden." — Zij hadden nog niet lang hierover met elkander gesproken, of daar kwamen vlugtelingen aan van de havenplaats, met berigt, dat zij overvallen waren door een vijand, die van Java kwam, Kĕlånå Djajengsàri genaamd, die het tolkantoor spoedig overmeesterd had: dat de regenten van Belèlèng en van Toenggoe gesneuveld waren; en dat die Javaansche held nu gekampeerd was bij het tolkantoor, en niet meer dan ongeveer honderd man bij zich had. — De Vorst, dit hoorende, wierd zeer misnoegd, en gaf terstond aan den Patih bevel, om met een menigte gewapende manschappen naar het tolkantoor dien vijand te gemoet te trekken. De Patih voldeed aan dit bevel: maar, aan het tolkantoor gekomen en slaags geraakt met de gebroeders, verloor hij spoedig het grootste gedeelte van zijn volk. Met de overgeblevenen vlugtte hij naar de burgt van Bali terug, en berigtte den Vorst zijn nederlaag. "Ja, Vorst!" sprak de Patih: "ik ben door Uw Hoogheid gezonden, om dien Javaanschen held

tegemoet te trekken, die daar gelegerd is bij het tolkantoor: maar ik heb ondervonden, dat ik niet bestand tegen hem was. Zijn krijgsoversten zijn alle uitstekende strijders, en onkwetsbaar voor alle staal en lood: er is niet tegen te vechten." — "Maar, wat wilt gij dan, Patih?" zeide de Vorst. — "Als Uw Hoogheid het goedvindt," antwoordde de Patih, "dan is het "best, dat wij ons maar onderwerpen." — De zoon van den Vorst, een nog zeer jonge Prins, Koedå-natpådå genaamd, wilde nog in eigen persoon uittrekken, om die Javaansche helden te bevechten: maar de Patih hield hem tegen en zeide: "Prins, geloof mij, er is niet tegen te vechten: het is best, "dat wij ons maar onderwerpen." — De Vorst zeide: "Patih, "ik volg uw raad! Wat zullen wij geven tot pand van onze "onderwerping?" — De Patih antwoordde: "Ik weet daarvoor "niets geschikters, dan Uw Hoogheids zoon en dochter." — De Vorst zeide: "Ik zal uw raad volgen;" en zeî toen tot zijn zoon: "Nu, Raden! laten wij ons aan Kĕlånå Djajengsàri on- "derwerpen. Tot pand van mijn onderwerping wil ik u, en "uw zuster Andåjå-prånå, hem aanbieden. Kom, breng maar "een draagstoel in gereedheid voor uw zuster."

Vervolgens ging de Vorst de Kraton binnen naar zijn gemalin, en zeide tot haar: "Ik kom je berigten, dat ik beslo- "ten ben, mij aan Kĕlånå Djajengsàri te onderwerpen, en, tot "pand van mijn onderwerping, onze kinderen, Andåjå-prånå en "Koedå-natpådå, hem aan te bieden. Zoo ik dát niet deed, "zou het de ondergang zijn van ons rijk Bali." — De Vorstin antwoordde, dat zij, om de ondergang van het rijk te verhoeden, zich met dat besluit vereenigde. — Toen liet de vader zijn dochter Andåjå-prånå komen, en zeide tot haar: "Mijn doch- "ter, Andåjå-prånå! doe wat ik je zeggen zal! ga je aanklee- "den! ik wil je met je broeder Koedå-natpådå, aanbieden aan "dien Javaanschen krijgsheld, die aan het tolkantoor gelegerd "is, Klånå-Djajengsàri genaamd. Doe het, om ons rijk te spa- "ren, en dien Klånå-Djajengsàri zoo goed als je zult kun- "nen." — "Vader!" antwoordde de dochter: "zoo als U beveelt! "Niet alleen, dat ik bereid ben de dienstmaagd te worden van "Kĕlånå Djajengsàri: al moest ik sterven, indien vader het "wilde, ik zou er mij aan onderwerpen." — Andåjå-prånå ging zich daarop kleeden in haar Prinsessegewaad, en na een teeder afscheid van haar ouders genomen te hebben, vertrok zij met een stoet van vrouwelijke bedienden en de teekens van haar

rang als Vorstendochter, gezeten in een draagstoel, met haar broeder Koeda-natpådå, en begeleid door den Patih, die de noodige instructies van den Vorst ontvangen had.

Nadat zij aan het kamp bij het tolkantoor aangekomen waren, en dit aan Kĕlånå Djajengsàri berigt was; liet deze den Patih bij zich komen, en ontving hem zeer vriendelijk. De Patih zeide: "Prins! ik word gezonden door U Hoogheids Vader den "Vorst van Bali, om U zijn hulde te bieden, en te zeggen, "dat Uw Vader het geheele rijk Bali aan Uw Hoogheid onder- "werpt. Tot pand van zijn onderwerping biedt hij hier zijn "dochter, Dèwi Andåjå-prånå, en haar jongeren broeder, Raden "Koedå-natpådå, aan, met verzoek, die in Uw Hoogheids dienst "te willen nemen." — Kĕlånå Djajeng-sàri verzocht den Patih, den Vorst van Bali zijn dank betuigen; liet daarop den Raden Koedå-natpådå tot zich komen in zijn gevolg, en stelde Dèwi Andåjå-prånå in handen van zijn zuster Ragil-koening, zeggende: "Zuster Ragil-koening! ontvang hier je oudere zuster "Angrèni." — Want nog altijd was de Prins verbijsterd: nog altijd had hij steeds Dèwi Angrèni voor oogen. — Tot Koedå-natpådå zeide hij, dat hij niet aarzelen moest, hem en al de gebroeders zijn broeders te noemen. — De Patih van Bali zeide vervolgens tot den Prins: "Prins! ook heb ik nog in last van "Uw Vader, om Uw Hoogheid uit te noodigen, hem een be- "zoek te komen brengen op de hoofdplaats van Bali." — De Prins antwoordde: "Oom Patih! zeg aan Vader den Vorst van "Bali, dat ik zeer dankbaar ben; maar dat ik op het oogen- "blik mijn opwachting bij Vader niet maken kan. Welligt zal "ik er later gelegenheid toe hebben: maar thans wil ik mijn "togt voortzetten en oversteken naar Blambangan. Voor het "tegenwoordige alleen maar mijn eerbiedige groete aan Vader "van Bali!" — De Patih keerde daarop terug, en deed den Vorst naauwkeurig van alles verslag.

Kĕlånå Djajengsàri en zijn broeders gingen toen scheep, en staken over naar Blambangan. Nadat zij op het grondgebied van Blambangan aangekomen waren, kampeerden zij daar, en rustten de gebroeders zich, om Blambangan te gaan veroveren. — De Vorst van Bali, hoorende, dat Kĕlånå Djajengsàri aan het strand van Blambangan gecampeerd was, zond zijn Patih met een olifant en een rijtuig voor zijn dochter Dèwi Andåjå-pråna, en met een rijpaard voor zijn zoon Koedå-natpådå, daarheen. Toen de Patih dit aan Kĕlånå Djajengsàri kwam aanbieden,

antwoordde deze, dat het juist te stade kwam, en liet er den Vorst van Bali voor bedanken.

De Vorst van Blambangan, Djåjå-milarså genaamd, had twee kinderen: de oudste was een dochter, Andåjå-sàri genaamd; de jongste een zoon, met name Koedå-milarså: zijn Patih heette Djåjå-sénå. Met dezen Patih en de andere hooge beambten op de Pagelàrran gezeten, en sprekende over het berigt, dat hij ontvangen had, dat er een alom vermaard dappere krijgsheld op zijn gebied was aangekomen, om hem te bestrijden; vroeg hij den Patih, wat deze dacht, dat er gedaan zou moeten worden, om dien vijand te keer te gaan. — "Vorst!" antwoordde de Patih: "Indien Uw Hoogheid het goed kan vinden, dan is "het best, dat wij ons maar aan Kĕlånå Djajengsàri onderwer-"pen. Tegen hem is niet te strijden. Hoe zou dit Vorsten-"dom Blambangan tegen hem bestand zijn? Daar is het groote "rijk van Bali met zijn menigte krijgshelden: zelfs dat heeft "de woede van zijn helden niet kunnen weêrstaan. Zij zijn on-"kwetsbaar! Het zou de ondergang van Blambangan zijn, zoo "wij hem wilden bestrijden." — De Vorst luisterde naar de raad van zijn Patih, en vroeg, wat hij dan tot pand van zijn onderwerping zou moeten aanbieden. "Niets anders," antwoordde de Patih, "dan Uw Hoogheids beide kinderen, met een bezending levensmiddelen tot geschenken." — De Vorst volgde de raad van zijn Patih, en weldra waren de jonge Prinses Andåjå-sàri en haar broeder Koedå-natpådå gereed, en vertrokken onder geleide van den Patih. Zij wierden geheel op dezelfde wijze door Kĕlånå-djajengsàri ontvangen, als boven verhaald is van de ontvangst van de Prinses en den Prins van Bali.

Zeven dagen lang bleef Kĕlånå Djajengsàri daar aan het strand van Blambangan kamperen. Op raad namelijk van Kĕbo-pĕndogå, zond hij zijn broeders uit naar de nabij gelegene oostelijke regentschappen, zooals Besoeki, Loemadjang, Pedjarakan, Poerbå-linggå, Pasoeroeän, Malang en andere, om de Regenten het voorstel te doen, of zij zich wilden onderwerpen, of niet; zoo niet, dat hij dan tegen hen te velde zou trekken. Al deze Regenten onderwierpen zich, en schonken hun dochters aan Kĕlånå Djajengsàri, of, in geval zij geen dochters hadden, hun broeders of naaste bloedverwanten; of kwamen ook wel zelf in eigen persoon hun onderwerping betuigen en zich in zijn dienst begeven. Al deze Boepaties hadden groot ontzag voor Kĕlånå Djajengsàri, en deze had thans een groote legermagt onder zijn bevelen.

Met deze legermagt trok Kĕlånå Djajengsàri vervolgens op tegen de meer westelijk gelegene gewesten. Hij zelf was met zijn zuster Dèwi Ragil-koening gezeten in het rijtuig van de Balinesche Prinses Andåjå-prånå: deze en de andere Prinsessen volgden in draagkoetsen. — Onderweg wierd de Prins door de herinnering aan zijn geliefde Angrèni zoo sterk aangedaan, dat hij in onmagt in het rijtuig neêrzeeg. Dèwi Ragil-koening gaf een gil, en omarmde haar broeder. De geheele trein bleef stilstaan. Al de Prinsessen waren zeer getroffen. Ook Dèwi Andåjå-prånå was zeer met den Prins begaan, maar schroomde eerst hem te gaan helpen: daar zij evenwel besefte, dat zij in de dienst van den Prins was, overwon zij haar schroom en steeg op het rijtuig, om den Prins meê bij te staan; en zoo zat zij nevens Dèwi Ragil-koening. — Na een wijl kwam de Prins weêr bij, rigtte zich op en ging weêr zitten. Toen wilde Dèwi Andåjå-prånå van het rijtuig stijgen: maar de Prins vatte haar bij de hand, en zeide: "Waar wil je heen, mijn "lieve Angrèni?" — Ragil-koening zeide: "Broeder, dit is een "andere als zuster Angrèni. Dit is de Prinses van Bali, zus-"ter Andåjå-prånå, die uit meêwarigheid hier gekomen is, om U bij te staan." — "Lieve Andåjå-prånå!" zeî de Prins: "ik "dank je wel, dat je zulk een beklagenswaardig man, als ik "ben, wilt bijstaan. Zoo heb jij dan alleen van al de Prinses-"sen medelijden met mij gehad? Waarlijk ik heb veel ver-"pligting aan je! Blijf hier bij mij in het rijtuig." — De trein trok toen weêr voorwaarts; en de andere Prinsessen waren niet weinig jaloersch op Andåjå-prånå, dat deze met den Prins in het rijtuig mogt zitten. Zij zagen daarin het bewijs, dat Dèwi Andåjå-prånå de favorite was.

Op bevel van Kĕbo-pĕndogå hield men stil in een woud, en wierd daar een kamp opgeslagen. Inmiddels zeî Kĕbo-pĕndogå tot twee broeders van den Prins, Pandji-woeloeng en Toenggoel-woeloeng: "Wat weet je te verzinnen, om onzen broeder "te troosten in zijn zieleleed over het verlies van zijn overle-"dene geliefde Angrèni, en hem te genezen van die ongeluk-"kige zinsverbijstering? Gaat, om hem te vertroosten, een "paar Prinsessen voor hem schaken! Vroeger heb ik eens ge-"zien een Prinses van Oerawan, Tjåndrå-sàri, en een Prinses van "Singå-sàri, Dèwi Nawang-woelan genaamd, beide zeer schoon, "volkomen gelijk de overledene Dèwi Angrèni. Laat Pandji-"woeloeng de Prinses van Oerawan, en Toenggoel-woeloeng die

"van Singå-sàri schaken. Past vooral op, dat je niet ontdekt "wordt! en gaat terstond op weg, terwijl het nog avond is!"

De beide broeders vonden dit goed, en gingen terstond op weg. Het waren knaphandige jonges: zij konden door dik en door dun. Met een wip waren ze, waar ze wezen wilden, te Oerawan en te Singå-sàri. Dadelijk prevelden zij een tooverformulier, dat de menschen in een diepe slaap dompelt, en gingen het Prinsessenhof in. De beide Prinsessen sliepen als rozen, wierden met ledikant en al opgenomen en bij Kĕbo-pĕndogå gebracht. Rustig sliepen zij door tot aan de morgen; en, toen zij wakker wierden en rond keken, zagen zij niet weinig vreemd op, dat zij niet in haar slaapvertrek, maar in een woud waren. — Kĕbo-Pĕndogå ging ze toen presenteren aan den Prins, en zeide: "Prins, daar hebben Pandji-woeloeng en Toenggoel-"woeloeng twee Prinsesjes gevonden, slapende in het woud. Ik "kom ze hier U aanbieden." — Toen de Prins die beide Prinsessen zag, wierd hij zeer aangedaan door de herinnering aan de overledene: want zij geleken volkomen op Dèwi Angrèni. Hij sprak ze aan, en vroeg, waar zij vandaan waren, en hoe het kwam, dat zij daar lagen te slapen in het woud. Zij antwoordden, dat zij dochters waren, de ééne van den Vorst van Oerawan, de andere van den Vorst van Singå-sàri; dat zij Tjåndrå-sàri en Nawang-woelan heetten: maar, hoe zij daar in het woud gekomen waren, dat wisten zij niet te zeggen: zij waren toch gaan slapen thuis in haar slaapvertrekken. — De Prins beval ze toen aan de zorg van zijn zuster Dèwi Ragil-koening, die ze op de vriendelijkste wijze ontving en als zusters bejegende.

De Prins had toen drie Prinsessen, die een groote gelijkenis hadden met Dèwi Angrèni, Dèwi Andåjå-prånå, de Prinses van Bali, vooral door het haar, de Prinses van Oerawan vooral door haar taille, en de Prinses van Singå-sàri vooral door haar oogen. Daarom waren deze drie dan ook bijzonder bij den Prins geliefd, en bekleedden de eerste rang.

De Vorsten van Oerawan en van Singå-sàri, wier dochters vermist wierden in hun slaapvertrekken in het Prinsessenhof, zonden hun zonen uit, om hun zusters op te zoeken: maar al hun zoeken was te vergeefs. —

De Vorst van Kĕdiri had vijf kinderen. De oudste was een zoon, bij een vrouw van de tweede rang, Raden Kĕrtå-sàri genaamd. Daarop volgde een dochter, bij een vrouw van de eerste rang, beroemd om haar schoonheid, met name Dèwi Sĕkar-tàdji,

dezelfde, daar Raden Pandji door zijn Vader meê verloofd was. De derde was een zoon, met name Goenoeng-sàri; de vierde een dochter, Dèwi Mindåkå geheeten; en de jongste, insgelijks een dochter, maar bij een vrouw van de tweede rang, met name Dèwi Tàmi-jaji. De Vorst van Këdiri verkeerde op dat oogenblik in moeijelijke en onaangename omstandigheden, daar tegen hem opgetrokken was de Vorst van de overkant van de rivier, de Vorst van Mëtaoën [1], Grootvorst Gadjah-angoen-angoen genaamd, begeleid en bijgestaan door al de kleinere Vorsten en Regenten van de westerlanden, waaronder de voornaamste was de Regent van Blitar, Djåjå-soedirnå. Reeds lag hij met een groot en magtig leger gekampeerd aan de grenzen van Këdiri. De oorzaak was een aanzoek om de hand van Dèwi Sëkar-tàdji, met bedreiging van Këdiri te zullen veroveren, indien het aanzoek van de hand gewezen wierd. De Vorst van Këdiri zou gaarne dat aanzoek afwijzen, vooreerst, omdat hij den Vorst van Mëtaoen beschouwde als iemand van een ander geslacht, en ten anderen, omdat zijn dochter Sëkar-tàdji nu eenmaal verloofd was met Raden-Pandji, den Prins van Djëngålå, die evenwel op dit oogenblik met zijn broeders verdwenen was. Hierom hield hij het aanzoek van den Vorst van Mëtaoen nog in bedenking. Met zijn Patih, Djåjå-bådrå genaamd, en zijn beide zonen op de Pagelárran gezeten, in tegenwoordigheid van zijn hofgrooten en beambten, vroeg hij den Patih, wat hij van de zaak dacht, en of het niet best zou zijn, dien Vorst van Mëtaoen gewapenderhand tegemoet te trekken. De Patih antwoordde, dat het naar zijn oordeel een zeer zware strijd zou zijn met dien Vorst van Mëtaoen, die zulk een geduchte legermagt aanvoerde, en dat hij het raadzaam achtte, hulp te vragen. "Maar wie is het," vroeg de Vorst, "wiens "hulp wij kunnen inroepen, en die in staat is, dien Vorst van "de overkant terug te doen trekken?" — De Patih antwoordde: "Vorst! ik heb gehoord, dat hier in het oosten een krijgs-"held is, die rondtrekt om rijken te veroveren, omdat hij het "ongeluk gehad heeft een geliefde gemalin door de dood te "verliezen. Zijn naam is Këlånå Djajëngsàri. Het is een uit-"stekend magtig held. Van Bali en Blambangan af hebben al "de oostelijke gewesten zich aan hem onderworpen en Prinsen

---

[1] Naam van een oude rijkszetel op Java, misschien het tegenwoordige Madioen.

"en Prinsessen tot cijns aangeboden. Op dit oogenblik is hij "gekampeerd in een woud in de omtrek van Pasoeroean. Deze "zal, denk ik, in staat zijn den Vorst van Mĕtaoen te doen "aftrekken." — De Vorst van Kĕdiri keurde deze raad van zijn Patih goed, en er wierd besloten, twee rijksgrooten af te zenden naar Kĕlånå Djajengsàri, met een brief van den Vorst, waarin hij verzocht wierd, hem te hulp te komen.

De twee rijksgrooten vertrokken ten spoedigsten met die brief, en vonden ook weldra het verblijf van Kĕlånå Djajengsàri. Zij wierden plegtig ontvangen, en overhandigden de brief, die terstond door den Prins zelf gelezen wierd en aldus luidde: "De heilbede van Uw Vader Djåjå-nĕgårå, den Vorst van Kĕ-"diri, aan zijn zoon Kĕlånå Djajengsàri, den heldhaftigen ver-"overaar. — Uw Vader is in een benarde toestand gebracht, "doordien tegen hem afgekomen is een Vorst van de over-"kant, Gadjah-angoenangoen genaamd, aan het hoofd' van een "groote legermagt, en met oogmerk om het rijk van Kĕdiri te "vermeesteren; omdat namelijk Uw Vader zijn aanzoek om de "hand van zijn dochter Sĕkar-tàdji van de hand wijst. Daarom "hoopt hij, dat zijn zoon de goedheid zal hebben hem te hulp "te komen, om dien Vorst van de overkant af te keeren. Uw "Vader heeft vastgesteld, dat alwie in staat zal zijn, dien vijand "tot de terugtogt te nopen, de gemaal zal worden van zijn "dochter Sĕkar-tàdji; maar hoopt en wenscht, dat zijn zoon "Kĕlånå Djåjengsàri dat zijn zal."

De Prins deze brief gelezen hebbende, deelde de inhoud daarvan meê aan Kĕbo-Pĕndogå, en vroeg hem, wat hij daarvan dacht. Deze was van oordeel, dat men aan dit verzoek moest voldoen, en kreeg in last van den Prins, om tot de togt naar Kĕdiri de noodige maatregels te nemen. Weldra was ook alles marschvaardig, en de beide gezanten wierden vooruitgezonden, om den Vorst van Kĕdiri te boodschappen, dat de Prins, gereed om aan zijn verzoek te voldoen, hen ten spoedigsten met zijn leger zou volgen.

Toen de gezanten met dit berigt teruggekomen waren, wierden deze terstond gelast, om den Prins bij zijn aankomst te gemoet te gaan en hem aan de buitenpoort van de hoofdplaats te ontvangen. Spoedig kwam ook de Prins, en wierd daar door de gezanten plegtig ontvangen. Zijn stoet en leger hielden daar stand, maar de Prins reed onmiddelijk door naar de Kraton, waar de Patih hem tegemoet kwam en binnen noodigde.

De Vorst van Kĕdiri ontving den Prins op de beleefdste wijze, en was reeds op het eerste gezigt zeer met hem ingenomen. Hij vroeg hem, of hij op zich nam, dien vijand van de overkant terug te drijven: maar de Prins antwoordde, dat hij dit wel juist niet op zich nam; doch, zoo de Vorst hem zijn magtiging verleende, dat hij dan bereid was, in de dood te gaan. — De Vorst zeide: "Prins, help Uw Vader, en be- "schut het rijk van Kĕdiri! Uw Vader zal U mild beloo- "nen!" — Vervolgens gaf de Vorst aan zijn Patih bevel, om een buiten de poort van Kĕdiri gelegene schans, Tambak-båjå genaamd, in te rigten tot een behoorlijk verblijf voor den Prins en zijn Prinsessen en stoet; en, toen alles in gereedheid was, geleidde de Patih den Prins daarheen. De Vorst voorzag hem daar van al het noodige uit zijn Kraton.

Des anderen daags zond de Prins Kĕlånå Djajengsàri de drie Prinsessen Andåjå-prånå. Tjåndrå-sàri en Nawang-woelan, benevens zijn zuster Ragil-koening, naar den Vorst van Kĕdiri, met een geschenk tot bewijs van zijn hulde, bestaande in eenige kostbare sieraden voor de Prinses. Aan Dewi Andåjå-prånå droeg hij op het woord te doen. De Vorst ontving de Prinsessen op een heusche wijze, nam het geschenk met dankzegging aan, en, nadat hij de kostbaarheden, en niet minder de schoonheid van de Prinsessen, bewonderd had, noodigde hij de Prinsessen, om een bezoek te brengen aan zijn dochter, de Prinses Sĕkar-tàdji, in het Prinsessenhof, en gaf last, om die sierraden aan deze ter hand te stellen, als een geschenk van Prins Kĕlånå Djajeng-sàri. — Zij wierden daar door Dèwi Sĕkar-tàdji op de vriendelijkste en gulste wijze ontvangen en onthaald, en waren verbaasd over de schoonheid van de Prinses. Dèwi Ragil-koening was zeer aangedaan; want zij vond, dat Sĕkar-tàdji volkomen het evenbeeld was van de overledene Angrèni.

Nadat de Prinsessen bij Klånå Djajengsàri teruggekomen waren en omstandig verslag gedaan hadden van de haar opgedragene zending en van de wijze, waarop zij ontvangen waren, nam de Prins zijn zuster ter zijde, en vroeg haar, hoe zij vond, dat de Prinses van Kĕdiri Sĕkar-tàdji er uitzag; of zij zoo schoon was, als de faam van haar zeide. Ragil-koening antwoordde: "Ik kan U verklaren, dat zij volkomen het even- "beeld is van de overledene Angrèni. Het is een gelijkenis als "van twee druppels water: houding, manieren en spraak, alles

"is gelijk." — Hierop ontwaakte de heldenmoed van den Prins, en terstond gaf hij bevel aan Kĕbo-Pĕndogå, om zijn krijgsmagt in gereedheid te brengen, daar hij op wilde trekken, om den Vorst van Mĕtaoen te bestrijden. Kĕbo-pĕndogå vond het ook raadzamer den vijand voor te komen, als voorgekomen te worden, en terstond wierd alles voor de veldtogt in gereedheid gebracht.

De Vorst van Mĕtaoen wachtte met ongeduld op het besluit van den Vorst van Kĕdiri, en nu hoorde hij, dat het wel zeker was, dat deze zijn aanzoek om de hand van de Prinses Sĕkar-tàdji van de hand wees; want dat hij reeds de hulp ingeroepen had, en ook verkregen, van een zekeren Prins, Kĕlånå Djajengsàri genaamd, wijd vermaard om zijn heldhaftigheid, die van land tot land trok om veroveringen te maken, en aan wien zich reeds al de oostelijke gewesten onderworpen hadden. Op dit berigt ontstak de Vorst van Mĕtaoen in hevige gramschap, en gaf dadelijk bevel, dat men zich gereed zou maken ten strijde. Spoedig was ook alles marschvaardig, en de Gongs lieten het alarmsein hooren. Het leger wierd in drie divisies verdeeld, om zoo Kĕdiri van drie kanten te gelijk aan te vallen en in te sluiten.

Te Kĕdiri had intusschen een geheel ander tooneel plaats. Daar zat in het Prinsessenhof Dèwi Sĕkar-tàdji met haar Embàns en de concubinen van den Vorst, en zeide tot haar Embàn Sanggit: "Embàn! ik heb een boodschap voor je aan zus-"ter Tjåndrå-sàri. Van de Gamĕlan, die ik tot geschenk van "Djĕnggålå gekregen heb bij gelegenheid van mijn verlooving "met den Prins van Djĕnggala, Pandji Koedå-wanengpàti, zijn "de vedel en het metalen clavier, nadat de Prins vermist was, "ontstemd en valsch van toon geworden. Ga jij daarmeê naar "zuster Tjåndrå-sàri, en verzoek haar mij de dienst te doen, "met deze twee instrumenten te zenden naar Kĕlånå Djajengsàri, of deze welligt de toon en klank er van herstellen kan." — De Embàn ging terstond met de beide instrumenten naar de burgt Tambak-båjå, en deed de boodschap van haar Prinses aan Dèwi Tjåndrå-sàri. Deze was bereid, om aan het verzoek te voldoen. "Maar, Embàn," zeide zij, "de Prins is zoo even "een bezoek gaan brengen bij zuster Andåjå-prånå: wacht dus "een oogenblik; ik zal hem iemand nazenden." — Zij zond daarop een Embàn naar het verblijf van Andåjå-prånå, om den Prins te verzoeken een oogenblik thuis te komen, daar er

iemand was, die gezonden was van Dèwi Sĕkar-tàdji, de Prinses van Kĕdiri, met een vedel en metalen clavier, die ontstemd en valsch van toon geworden waren, en met verzoek om die te herstellen. — De Prins toonde zich bereid, maar verzocht de Embàn een oogenblik te wachten. Intusschen zeî Dèwi Andåjå-prånå tot de Embàn: "*Ik* zou zóo niet gehandeld hebben, "Embàn! Daar de Prins hier bij mij zat, zoo had men, als "er een bode kwam, of iemand om een bezoek te brengen, "dezen moeten laten gaan naar de plaats, waar de Prins was: "niet zooals Tjåndrå-sàri gedaan heeft. Dan zou men niet ge-"zondigd hebben tegen de regels van de welvoeglijkheid. Als "mijn man bij *één* van mijn medevrouwen zat, en er kwam "een bode; dan zou *ik* mij schamen, mijn man te verzoeken "thuis te komen. Ik zou wachten totdat hij vanzelfs terug-"kwam: of ik zou de bode zelf naar hem toe laten gaan. Zóo "zou ik mij niet bezondigen tegen de regels van de welvoeglijk-"heid." — De Prins zeide: "Embàn, laat je meesteres Tjåndrå-"sàri hier komen, en de bode van de Prinses van Kĕdiri die "muziekinstrumenten meê laten nemen!" — De Embàn deed deze boodschap, en vertelde metéén aan haar meesteres, wat Dèwi Andåjå-prånå daar gezegd had. Dèwi Tjåndrå-sàri gevoelde zich erg daardoor beleedigd: het bloed steeg haar in het aangezigt. Zij ging evenwel dadelijk met de bode van de Prinses van Kĕdiri naar den Prins. En, toen zij kwam, was het haar wel aan te zien, dat zij zich gegriefd gevoelde: maar de Prins deed, alsof hij het niet bemerkte, en vroeg haar, waarom de bode van de Prinses gekomen was. "Prins!" antwoordde zij: "een bode van haar Hoogheid komt hier met een vedel en "metalen clavier, een geschenk van Djĕnggålå bij haar verlo-"ving. Zij waren eerst goed van toon: maar, na dat de Prins "van Djĕnggålå weg geraakt is, zijn ze ontstemd en valsch van "toon geworden. Nu roept de Prinses Uw Hoogheids hulp in, "in de hoop, dat Uw Hoogheid de toon er van zal kunnen "herstellen." — De Prins liet zich toen die instrumenten geven, en, daar hij zelf de Prins van Djĕnggålå, Pandji Koedåwanengpàti was, zoo haperde er voor hem niets aan. Hij zette er zijn voet op, drukte er even op; speelde er vervolgens op een bevallige wijze een air op, en de toon was weêr volkomen hersteld. — De Embàn Sanggit, dit ziende, was verbaasd over de bekwaamheid van den Prins. Deze zeide tot Tjåndråsàri: "Nu, lieve! laat nu de vedel en het clavier terugbren-

"gen aan de Prinses! Wat de Prinses van Kĕdiri verlangt: als "ik het niet heb, of het niet kan; al is het boven de hemel, "of onder de aarde, ik zal doen, wat de Prinses van Kĕdiri "verlangt." — De Embàn Sanggit boog het hoofd: want deze laatste woorden van den Prins schenen haar toe geen andere bedoeling te hebben, dan dat zij die hooren zou.

Een oogenblik daarna kwam Kĕbo-pĕndogâ den Prins zeggen, dat de jongere broeder van den Prins, Raden Pandji Tjarang-waspå, aangekomen was, en bij hem aan zijn woning wachtte. De Prins, dit hoorende, ging dadelijk zijn broeder opzoeken. En, toen de Prins heengegaan was, zeide Dèwi Tjåndrå-sàri, die nog altijd gebelgd was op Dèwi Andåjå-prånå, op een toon, die alles behalven heusch was: "Ja, Andåjå-prånå, "het staat je fraai, het hoofd zoo hoog te dragen en maar alles "van mij te zeggen, wat je belieft: want je bent, zooals je meent, "de favorite van den Prins! Wat zou het wezen, als je niet "een buitgemaakte slavin waart!" — Dèwi Andåjå-prånå antwoordde: "Wel nu, zuster! ik had immers gelijk! Wanneer "er een bode komt, dan moet die, waar de Prins zich ook "bevindt, naar hem toegestuurd worden." — Houd op!" zeî Tjåndrå-sàri: "niet te veel praats, of ik zal je de mond snoe-"ren!" — Andåjå-prånå hield zich gelaten, omdat Tjåndrå-sàri een nicht van den Prins was: zij zeide: "Is U dan daar boos "om, zuster! Maar ik had immers gelijk. *Ik* ten minsten zou "mij schamen, mijn man achterna te loopen, wanneer deze "zich bij een andere van zijn vrouwen bevindt. Ik zou het "een schande achten, als men mij manziek noemde." — Daar pakte Dèwi Tjåndrå-sàri Andåjå-prånå bij het haar, en trok haar voorover naar de grond, één maal, en twee maal: maar, toen zij het voor de derde maal deed, verweerde zich Andåjå-prånå en zette zich schrap; greep Tjåndrå-sàri om de middel, ligtte haar in de hoogte, om haar op de grond te smijten, en zeide: "Gelatenheid baat bij Tjåndrå-sàri niet! Heb je nooit "hooren vertellen, dat Andåjå-prånå, de Prinses van Bali, een "dappere heldin is." — Fluks kwamen twee andere Prinsessen Tjåndrå-sàri uit de handen van Andåjå-prånå ontzetten, en de ééne daarvan zeide: "Andåjå-prånå laat zich door haar drift "vervoeren, en matigt zich te veel aan met zich zoo te dur-"ven verzetten tegen een nicht van den Prins. Zij is immers "een buit gemaakte Prinses, zoowel als wij." — "Meng jij je "hier niet in!" zeî Andåjå-prånå. "Ja, ik ben een buitge-

"maakte Prinses, maar gekocht met strijd. Hoeveel man-"nen van Bali zijn er niet gesneuveld, die zich opgeofferd "hebben voor mij! Neen, ik ben niet zooals ze badak "(groote waaijer van pauweveêren), die maar altijd bukt en ja-knikt." — De Prinses, die dat tegen Andåjå-prånå gezegd had, was beschaamd.

Daarop scheidden zij van elkander. De Embàn Sanggit bracht de vedel en het metalen klavier terug bij de Prinses Sĕkartàdji, en vertelde haar van de schoonheid van den Prins Kĕlånå Djajengsàri, en met hoe veel bekwaamheid hij die instrumenten hersteld had. Ook deelde zij de Prinses de historie meê van dat krakeel van Dèwi Tjåndrå-sàri met Dèwi Andåjå-prånå. De Prinses was verbaasd dat te hooren. Toen ging zij op die twee muziek-instrumenten spelen, bevond, dat de toon volkomen hersteld was, zoo zuiver als ooit; en loofde en prees de bekwaamheid van den Prins. Daarna zeî de Embàn Sanggit: Prinses! ook heeft de Prins nog tot Dèwi Tjåndrå-sàri gezegd, blijkbaar met de bedoeling, dat ik het hooren en U meêdeelen zou: "Bijaldien de Prinses van Kĕdiri iets verlangt, en "ik het niet heb; al is het ook in de hemel, of in het diepst "van de aarde, ik zal het zoeken te verkrijgen." — Zonder te laten blijken, wat indruk dit op haar maakte, zeî de Prinses tot de Embàn: "Ga nu terug naar Tambak-båjå, en verzoek "de zusters Tjåndrå-sàri, Nawang-woelan en Andåjå-prånå, met "zuster Ragil-koening, van avond hier in het Prinsessenhof te "komen, om ons zamen te amuseren met het gamĕlan-spel." — Embàn Sanggit ging daarop terstond met deze boodschap naar Tambak-båjå terug.

Dáár had intusschen Dèwi Tjåndrå-sàri zich beklaagd over de bejegening en behandeling, die zij van Andåjå-prånå had moeten verduren. De Prins sloeg geloof aan de wijze, waarop zij deze zaak aan hem voordroeg, met dat gevolg, dat hij Dèwi Andåjå-prånå niet meer toesprak. Deze was schrander genoeg, om de oorzaak hiervan te begrijpen, en sprak den Prins aldus aan: "Ik bid U, Prins! wat is de rede, dat U doet, alsof U mij "niet kent? Is het om dat hooggeloopen geschil, dat ik met "zuster Tjåndrå-sàri gehad heb? Ik geloof niet, dat ik onge-"lijk heb gehad. Trouwens, wat ik gezegd heb, was volko-"men waar: maar zij wilde het niet van mij hooren; en toen "greep zij mij bij de haren, en sleurde mij op de grond. Uw "Hoogheid mag de Prinsessen, die er getuigen van geweest

"zijn, navragen. Zoo Uw Hoogheid oordeelt, dat ik schuldig "ben; ja, dan verdien ik Uw hoog misnoegen: maar schenk "mij vergiffenis, zoo U verlangt, dat ik nog langer in Uw "dienst zal blijven. Zoo niet, laat mij dan teruggebracht wor- "den naar mijn ouders. Ik zeg de waarheid: dat ik mijn ouders "verlaten heb, dat was alleen om in Uw Hoogheids gevolg te "treden. Ik stel de beslissing van mijn lot in Uw Hoogheids "handen!" — "Genoeg, lieve!" zeî de Prins: "wees gerust! ik "ben niet meer misnoegd op je!"

Daarop kwam de Embàn Sanggit met de boodschap van de Prinses van Kĕdiri. De Prins had er niet tegen, dat de Prinsessen de uitnoodiging aannamen, en zoo gingen deze weldra naar het Prinsessenhof, waar Andåjå-prånå evenwel niet meê naar binnen ging, omdat zij het nog met zich zelf niet eens was, hoe zij zich houden zou tegenover Tjåndrå-sàri.

Dèwi Sĕkar-tàdji en de andere Prinsessen vermaakten zich zeer met het gamĕlan-spel. Het metalen clavier wierd bespeeld door Raden Goenoeng-sàri, den jongeren broeder van Sĕkar-tàdji; Dèwi Ragil-koening speelde op de vedel, en door haar liefelijk spel en haar schoonheid beide wierd Goenoen-sàri zoo bekoord, dat hij haar in stomme bewondering zat aan te staren en smoorlijk verliefd wierd. Tot in de nanacht amuseerde men zich met de muziek; toen stelde Dèwi Sĕkar-tàdji voor, om een einde aan het spel te maken, en, daar het al zoo laat was, te gaan slapen. — Toen begaven zij zich ter rust, Dèwi Ragil-koening lag in dé arm van Dèwi Sĕkartàdji.

Toen alles stil geworden was, kwam Raden Goenoeng-sàri, gedreven door zijn verliefdheid op Dèwi Ragil-koening, telkens zachtjes binnen sluipen, om een blik te werpen op Ragil-koening, die daar in de arm van zijn zuster lag te slapen. Déwi Tjåndrå-sàri zag daar iemand zweven, en toen zij naauwkeurig toekeek, zag zij, dat het Goenoeng-sàri was. Zij begreep, dat Goenoeng-sàri haar een bezoek wilde brengen, en zeide: "Wat "is er, broeder, dat gij zoo het prinsessenhof uit- en in- "loopt?" — Goenoeng-sàri antwoordde: "Ja, zuster! het is om- "dat ik gevaar ducht. Ik houd de wacht bij het prinsessen- "hof, uit vrees voor dieven." — Tjåndrå-sàri zeide: "Broeder, "kom er maar rond vooruit! Ik weet wel, wat gij bedoelt: "ontveins het maar niet langer!" — "Ja, zuster!" antwoordde Goenoeng-sàri: "om de waarheid te zeggen, ik ben verliefd op "Ragil-koening, de zuster van Prins Kĕlånå-djajeng-sàri: maar

"ik weet waarlijk niet, hoe ik haar aan moet komen." — Tjåndrå-sàri hernam: "Wat cadeau wildet ge aan Ragil-koening geven?" — "Ik wilde haar een paar juwelen ringen ge-"ven," antwoordde Goenoeng-sàri: "Geef hier, broeder!" zeî Tjåndrå-sàri: "ik zal die ringen wel voor je aan Dèwi Ragil-"koening geven." — "Dat is best, zuster!" zeî Goenoeng-sàri, en reikte haar de ringen over. Toen zij de ringen in handen had, sprak Tjåndrå-sàri: "Zoo heeft dan de Prinses van Kĕ-"diri ons bij de neus willen hebben met ons hier in het prin-"sessenhof te noodigen. Zij wilde onze zuster Ragil-koening "met haar broeder Goenoeng-sàri in aanraking brengen. Hier "heb ik het bewijs in handen. Nu, ik zal er trouw verslag "van doen aan Klånå Djajengsàri." — Goenoeng-sàri was uit het veld geslagen, en bad Tjåndrå-sàri hem toch te willen verschoonen.

'sMorgens keerden de Prinsessen naar Tambak-båjå terug. Dáár was reeds alles uitgerust tot de strijd; en weldra hoorde men een groot rumoer van de bewoners van de grenzen van Kĕdiri, die naar de burgt kwamen vlugten, omdat hun dorpen vermeesterd en geplunderd waren door de legerbenden van den Vorst van Mĕtaoen. Toen hiervan berigt gegeven was aan den Vorst van Kĕdiri en aan Kĕlånå Djajeng-sàri, gaf deze terstond bevel den vijand te gemoet te trekken; en weldra had er een levendig en bloedig gevecht plaats, dat door de invallende nacht afgebroken, maar den volgenden morgen hervat wierd. — De legerbenden van den Vorst van Mĕtaoen, die reeds den vorigen dag zeer gedund waren, moesten nu weldra het veld ruimen; wat er van over was, nam de vlugt tot den Vorst. De legerhoofden verklaarden, dat zij tegen de helden van Kĕlånå Djajengsàri niet bestand waren, dat het magtige helden waren, door geen staal te kwetsen. — De Vorst van Mĕtaoen, dit hoorende, ontstak in hevige gramschap, en beval zijn Patih, het geheele leger bekend te maken, dat hij zelf in den strijd wilde trekken, en dat men alleen maar meê moest doen met juichen en toeschouwen. De Vorst rustte zich daarop in volle wapendos, en trok op een olifant gezeten naar het strijdperk, waar hij ieder uitdaagde, om zich met hem te meten. Spoedig wierd hij door een menigte bestormd: maar hij was onkwetsbaar voor staal en voor lood. Rustig bleef hij op zijn olifant amokken, en sloeg allen, die hem durfden naderen, zegevierend af, totdat de nacht weêr een einde maakte

aan de strijd, waarin de troepen van Kĕdiri en van de gebroeders van Prins Kĕlånå Djajengsàri een gevoelige nederlaag geleden hadden.

Ofschoon de gebroeders verklaarden, dat zij de moed niet opgaven, zoo wilde toch de Prins den volgenden dag zelf in den strijd gaan, en dien Vorst van Mĕtaoen in eigen persoon en alleen bestrijden. Zijn gemalin Andåjå-prånå, de manhafte Prinses van Bali, wilde echter volstrekt meêgaan. Zij was niet te weêrhouden. Zij was zelfs de eerste op het slagveld, en wierd daar spoedig door een groote menigte te gelijk aangevallen: maar zij weerde zich zoo dapper van haar olifant, waarop zij gezeten was, met haar spies, dat niemand haar iets deren kon, en zij een groote menigte van haar aanvallers velde. Spoedig snelden ook de gebroeders en de Prins zelf haar te hulp, en dreven haar bestrijders op de vlugt.

Toen deze vlugtelingen den Vorst van Mĕtaoen kwamen berigten, dat Kĕlånå Djajensàri zelf tot de strijd was uitgekomen, trok hij onmiddellijk naar het slagveld; en daar den Prins ontmoetende, sprak hij hem aan met deze woorden: "Wie ben je, krijgsman, zoo schoon en zoo jong?" — De Prins antwoordde bedaard: "Ik ben Kĕlånå Djajengsàri, dien "de Vorst van Kĕdiri om hulp gevraagd heeft." — "Dat is "best!" sprak de Vorst van Mĕtaoen; "dan zal ik je nu mijn "lans laten voelen. Zoo je werkelijk een held bent, ontwijk "mij dan niet!" — Herhaalde malen stiet daarop de Vorst met zijn lans naar den Prins, maar elke stoot wierd door deze, alleen met de hand maar, afgeslagen. Toen trok de Vorst zijn zwaard, en hieuw daarmeê naar den Prins: maar ook dat zwaard wierd, alleen met de hand maar, afgeslagen. "Welaan!" riep de Vorst van Mĕtaoen: "laat ons te voet strijden, en de pun"ten van onze dolken tegen elkander beproeven!" — "Al wat "je wilt!" was het antwoord van den Prins; "ik ben bereid:" en beide stegen daarop af. Een wijl lang streden zij met gelijke dapperheid; maar op een oogenblik, dat de Vorst van Mĕtaoen zich een weinig op zijde wendde, stiet de Prins hem met zijn vergiftigde dolk, Kålå-misàni genaamd, een geschenk van de goden, in de linker zijde, dat hij dood achterover op de grond viel. Daverend was het gejuich van het leger van den Prins, en al het volk van den Vorst van Mĕtaoen ging op de vlugt.

Toen de Prins van het slagveld te Tambakbåjå teruggeko-

men was, ging hij te bed liggen en bezwijmde. Algemeen was de ontsteltenis. Dèwi Andåjå-prånå omarmde den Prins; Kĕbo-pĕndogå en de andere gebroeders stonden in een kring er om heen. Ook de Vorst van Kĕdiri, aan wien het geboodschapt was, kwam met zijn gemalin en met zijn dochter Sĕkar-tàdji. Dĕwi Ragil-koening en de overige Prinsessen kwamen insgelijks aangeloopen: de zuster boog zich met het aangezigt op de voeten van haar broeder neêr, terwijl de andere Prinsessen er om heen zaten. Dèwi Sĕkar-tàdji hield zich achter haar moeder. — Toen sprak de Vorst van Kĕdiri: "Kĕbo-"pĕndogå! wat is de oorzaak, dat Kĕlånå-djajengsàri het be-"wustzijn verloren heeft? Is hij gewond in zijn gevecht met "den Vorst van Mĕtaoen? of heeft hij één van zijn rib-"ben gebroken?" — Kĕbo-pĕndogå antwoordde: Den Prins "deert niets: maar het is niet ongewoon, dat hij in flaauwte "valt, als hij uit de strijd komt. Ditmaal vrees ik voor het "ergste." — De Vorst van Kĕdiri was zeer ongerust, en sprak: "Kĕbo-pĕndogå! ik doe een plegtige gelofte: wees gij met al "uw broeders getuigen. Indien Kĕlånå Djajengsàri volkomen "herstelt, dan wil ik hem nog dezen dag in de echt verbinden "met mijn dochter Sĕkar-tàdji." — Naauwelijks had de Vorst dit gezegd, of de Prins kwam weêr tot bewustzijn, en rees volkomen hersteld overeind. Daar zag hij met eigen oogen, hoe de Prinses van Kĕdiri als een druppel water geleek op Dèwi Angrèni. — Kĕbo-pĕndogå sprak: "De woorden van den Vorst van Kĕdiri hebben krachtig gewerkt!" en, zich tot den Vorst wendende, zeide hij: "Welnu, Vorst! volbreng nu Uw "vorstelijke gelofte!" — "Ja, Kĕbo-pĕndogå," sprak de Vorst: "ik zal mijn gelofte volbrengen: maar ik heb een verzoek. "Ik vraag namelijk Ragil-koening ten huwelijk voor mijn zoon "Goenoeng-sàri, en dat dit huwelijk op deze zelfde dag vol-"trokken mag worden." — Kĕbo-pĕndogå, en de Prins en al de broeders, gaven hun toestemming.

De beide huwelijken wierden dan ook nog dien zelfden dag gesloten. Dèwi Sĕkar-tàdji kon zich evenwel nog niet terstond geheel aan de liefde van den Prins overgeven: zij verkeerde nog in onzekerheid omtrent den Prins van Djĕnggålå Raden-Pandji Wanengpàti. De Prins had geduld met haar, en wilde wachtten, tot dat zij zelf tot andere gedachten gekomen zou zijn. — Dèwi Sĕkar-tàdji ging naar de bidkapel, en smeekte de goden, haar het verblijf van den Prins van Djĕngålå te

openbaren. — De Prins Kĕlånå Djajengsàri, wetende, dat zijn gemalin Sĕkar-tàdji naar de kapel was gaan bidden, ging in de nanacht haar daar heimelijk bespieden. Hij nam de gedaante aan van god Kåmå-djåjå (den Indischen God der liefde); en, ziende dat Sĕkar-tàdji in diepe aandacht verzonken was, sprak hij haar aldus aan: "Sĕkar-tàdji, welbeminde der Go-"den! wat verlangt gij? waarom bidt gij? Zoudt gij schoon "willen zijn? gij zijt schoon. Zoudt gij rijk willen zijn? gij "zijt rijk. Daarbij hebt gij een man, welgemaakt en begaafd "met heldenkracht: wat ontbreekt er aan Kĕlånå Djajengsà-"ri?" — Dèwi Sĕkar-tàdji, een liefelijke stem hoorende, vroeg: "Wie is het, die daar spreekt? Is het een geest, of een god? "Ik verzoek hem zich te laten zien." — De Prins, in de gedaante van God Kåmå-djåjå, vertoonde zich, en zeide: "Ik "ben het, Sĕkar-tádji, die tot U neêrgedaald ben: ik heet "God Kåmå-djåjå." — In de nederigste houding maakte Sĕkar-tàdji een allereerbiedigste dienares, en zeide: "Hoogverhevene! "hoe kon het U behagen in deze nederige bidkapel te ko-"men?" — De gewaande god antwoordde: „Ik kom hier, ge-"zonden door God Goeroe om u te vragen, wat uw bedoeling "is, dat gij met zulk een aandacht hier zit te bidden. Trou-"wens gij zijt rijk en schoon, en hebt daarenboven een man, "welgemaakt en begaafd met heldenkracht: wat verlangt gij "nog meer?" — Sĕkar-tàdji zeide: "Ja, Hoogverhevene! dat "alles is waarheid. Alleen maar wordt mijn hart gekweld "door de onzekerheid, waarin ik verkeer omtrent den Prins "van Djĕnggålå, Raden-Pandji Koedå-wanengpàti; of die nog "leven mag, of dood is." — De vermeende god zeide: "Is "dat zoo, Sĕkar-tàdji? hangt uw hart nog aan uw verloofde "Koedå-wanengpàti? zoo zijt gij dan niet te vreden met Kĕ-"lånå Djajengsàri als gemaal?" — Sĕkar-tàdji antwoordde: "In-"derdaad, ik ben niet te vreden met de gemalin te zijn van "een ander, als van den Prins van Djĕnggålå." — „Nu, Sĕ-"kar-tàdji," sprak de vermeende God, "ik verklaar u, dat uw "verloofde, de Prins van Djĕnggålå, nog leeft, met al zijn ge-"broeders: maar ik mag u niet zeggen, waar hij zich bevindt; "dewijl God Goeroe dit nog niet behaagt. Nu dan, Sĕkar-"tàdji! ontvang van mij maar een heilig verzekerde afspraak. "Geef mij uw ring; en al wie voortaan uw ring zal aanheb-"ben, die is de Prins van Djĕnggålå, Pandji Koedå-waneng-"pàti." — Dèwi Sĕkar-tàdji trok daarop de ring, die zij bij

haar verloving tot geschenk van Djĕnggålå gekregen had, van haar vinger, en gaf die aan den gewaanden god. Deze nam daarop afscheid met te zeggen: "Nu, Sĕkar-tàdji, vaarwel! "ik ga den Prins van Djĕnggålå, Koedå-wanengpàti, opzoe- "ken." — Hierop verdween hij. Dèwi Sĕkar-tàdji verliet de bidkapel, en keerde terug naar het Prinsessenhof, waar de gewaande god zich ook reeds weêr bevond in de gedaante van Kĕlånå Djajengsàri, en veinsde te slapen.

Den volgenden dag vermaakte de Prins zich met gemaskerden voor zich te laten spelen en de Bĕdåjå's te laten dansen; 's avonds met het aanhooren van de gamelan, die bespeeld wierd door de Prinsessen, terwijl tusschenbeiden tot afwisseling Bĕdåjå's dansten. Dit duurde tot laat in de nacht. Nadat men gescheiden was, begaf zich de Prins naar het Prinsessenhof, en liefkoosde zijn gemalin Sĕkar-tàdji. Deze zag weldra de ring, die door den God was meêgenomen, aan de vinger van den Prins, en herinnerde zich de afspraak van God Kåmå-djåjå. Intusschen was zij niet volkomen gerust, of niet misschien de zoo wonderlijk begaafde Prins de gedaante van een god had kunnen aannemen. Zij herinnerde zich toen een openbaring, die zij ontvangen had, dat Pandji Koedå-wanengpàti te herkennen was aan een door het haar overdekt rood moedervlekje aan de regter slaap van zijn hoofd; en naauwkeurig toekijkende, ontdekte zij, dat Klånå-Djajengsàri werkelijk dat moedervlekje daar had. Het had een glans als een parel. — Toen twijfelde zij er niet meer aan, dat Kĕlånå Djajengsàri werkelijk Raden-Pandji Wanengpàti was, en schonk hem haar onverdeelde liefde. — Dien zelfden nacht liet Prasåntå, (die, als god, geweten schijnt te hebben, wat er in het prinsenhof voorgevallen was,) zeven vreugdeschoten met het kanon doen en de gamĕlans spelen, tot schrik van de inwoners van de hoofdplaats en van de andere Prinsessen, die meenden, dat men overvallen was door de vijanden. Later vernamen zij, dat het saluutschoten geweest waren op de gelukkige echtverbindtenis van den Prins en de Prinses.

Alstoen kwamen de gebroeders en de regenten terug, die door den Prins uitgezonden waren, om de westelijke districten, die het gebied van den Vorst van Mĕtaoen uitgemaakt hadden, te gaan plunderen, en de gemalinnen en dochters van de regenten en andere vrouwen buit te maken. Groot was de buit aan allerlei kostbaarheden en vrouwen, die zij

meêbrachten. Alles wierd aangeboden aan den Vorst van Kĕdiri. Deze verdeelde de kostbaarheden en kleinodiën als geschenken onder zijn regenten en hoogere en lagere beambten; maar het grootste deel schonk hij aan Prins Kĕlånå Djajengsàri en zijn gebroeders: en al de buit gemaakte vrouwen stond hij af aan den Prins. Deze demandeerde ze aan zijn gemalin Dèwi Sĕkar-tàdji, en bij de uitdeeling onder de gezamentlijke gemalinnen kreeg ieder er honderd: maar duizend van de schoonste eischte de Prins voor zich, om die te geven aan Sĕkar-tàdji.

Toen Dèwi Andåjå-prånå haar aandeel ontvangen had, ging zij de gebroeders vragen, om haar van de door hen buitgemaakte vrouwen ieder nog eenige af te staan voor haar vrouwenstoet. Deze deden dit gaarne: want Dèwi Andåjå-prånå was algemeen bij de gebroeders bemind om haar minzaamheid, en omdat zij hun dikwijls een lekkere schotel bezorgde, of hen van kleedingstukken voorzag voor hun krijgsmansdos. Ieder van de gebroeders schonk haar er twintig, en zoo kreeg zij wel twee honderd. Dit verwekte niet weinig jaloezie bij de andere Prinsessen, die zich bij Dèwi Tjåndrå-sàri gingen beklagen, en het zoo deden voorkomen, alsof Andåjå-prånå zich meester gemaakt had van twee honderd van de vrouwen, die bestemd waren voor Dèwi Sĕkar-tàdji. Tjåndrå-sàri, die Dèwi Andåjå-prånå niet lijden mogt, zeide: "Ja, die Andåjå-prånå "is inhalig. Zij vermeent, dat zij hoog in de gunst staat bij "den Prins, en matigt zich alles aan," Daarop begaf zij zich tot den Prins, terwijl deze juist bij Dèwi Sĕkar-tàdji zat, en beklaagde zich bij hem over Andåjå-prånå, met te zeggen, dat deze zich twee honderd vrouwelijke bedienden had toegeëigend. — Toen de Prins dit van Tjåndrå-sàri hoorde, wierd hij zeer misnoegd, en zond terstond een vrouwelijke hofbediende naar Dèwi Andåjå-prånå, om die twee honderd vrouwen terug te eischen, en haar te zeggen, dat zij een inhalige Prinses was, die zich al te veel aanmatigde. — Toen Dèwi Andåjå-prånå deze boodschap ontving, gevoelde zij zich ten hoogsten beleedigd, en gaf terstond bevel aan één van haar Embàns, om drie honderd vrouwen, en tevens de kostbaarheden, die zij voor haar aandeel van de buit gekregen had, meê te geven. De hofbediende, die de boodschap gedaan had, zeide tot Dèwi Andåjå-prånå, dat zij alleen maar in last had, om twee honderd te vragen, en niet om die honderd andere en die kostbaarheden.

Daarop vertrok deze met de twee honderd; maar Dèwi Andåjåprånå volgde haar met de honderd andere en de kostbaarheden; en, toen zij bij den Prins gekomen was, terwijl deze bij zijn vrouwen zat, wierp zij die kostbaarheden voor zijn voeten, en keerde onmiddellijk terug, terwijl zij die honderd vrouwelijke bedienden, daar zij meê gekomen was, daar achterliet. — De Prins zeide: "Inderdaad, die Andåjå-prånå is "een vrouw, die wat durft." — Daarop liet hij Kĕbo-pĕndogå en één van zijn andere broeders bij zich komen, en zeide tot hen: "Broeders, hoe heb jelui, die toch geen jonge men"schen meer zijt, zoo onbedachtzaam kunnen handelen! Ik "had immers gezegd, dat je duizend vrouwen voor mij gereed "zoudt houden, als bestemd voor mijn gemalin Sĕkar-tàdji: en "nu heb je daar twee honderd afgenomen, en die aan Andåjå"prånå gegeven!" — De beide broeders antwoordden: "Die "duizend vrouwen hebben wij nog alle bij ons aan huis: wie "zou daar hebben durven afnemen? Die twee honderd heeft "Uw gemalin Andåjå-prånå van ons en de andere broeders tot "geschenken gekregen, wegens de verpligting, die de broeders "hebben voor de vriendelijke zorgen, die Uw gemalin Andåjå"prånå voor hen heeft." — De Prins, dit hoorende, begreep, dat hij verkeerd gedaan had; dat hij beter onderzoek had moeten doen.

En nu was Dèwi Sĕkar-tàdji erg verstoord, en liep heen, en ging te bed met het gezigt op de kussens liggen. De Prins liep haar na naar het slaapvertrek, terwijl hij Dèwi Tjåndrå-sàri verweet, dat zij zoo veel onaangenaamheden veroorzaakt had. Als ze zijn nicht niet was, zeide hij, dan zou hij haar wegjagen. In het slaapvertrek gekomen, vroeg hij zijn vrouwtje om verschooning voor het gebeurde: maar Dèwi Sĕkar-tàdji gaf hem geen antwoord, en de Embàn Sanggit zeide tot den Prins, dat de Prinses niet tevredengesteld zou wezen, als hij Andåjå-prånå niet weêr in een goed humeur kon brengen, en maken, dat zij daar bij de Prinses kwam.

Toen begaf zich de Prins naar het verblijf van Andjåjå-prånå, en, die kostbaarheden en driehonderd vrouwelijke bedienden haar weêr terugbrengende, bracht hij haar spoedig met goede woorden tot bedaren, met dat gevolg, dat zij naar Dèwi Sĕkar-tàdji ging en haar vergiffenis vroeg voor de stoutheid, dat zij die kostbaarheden voor den Prins had neêrgeworpen. — Hiermeê was Dèwi Sĕkar-tàdji ook bevredigd.

Het laatste bedrijf van dit verhaal is het volgende. Het eiland Barong, ten zuiden van Java gelegen, wierd geregeerd door een Vorstin, Rĕtna Dèwi Among-rĕsmi genaamd. Zij had één jongeren broeder, met name Raden Koedå-amongsàri, en wierd door dezen verzocht, om voor hem de hand te vragen van Dèwi Mindåkå, een dochter van den Vorst van Kĕdiri. De Vorstin besloot tot dat einde zelf met haar broeder naar Kĕdiri te reizen, en nam haar Patih en hofgrooten en een gevolg van tienduizend man meê. Behouden aan de kust van Java gekomen, sloeg zij haar kamp op in het woud van Tratébang, en zond vandaar haar Patih naar Kĕdiri met een brief aan den Vorst van Kĕdiri, waarin zij dezen het huwelijk van haar broeder met de Prinses Mindåkå voorstelde. De Patih vertrok met een geleide van honderd man, en, te Kĕdiri aangekomen, wierd hij terstond ontvangen, en overhandigde de brief van zijn Vorstin. De Vorst van Kĕdiri zond een bode naar den Prins Kĕlånå Djajengsàri met verzoek, dat hij aan het hof zou komen. Toen de Prins gekomen was, zeide hem de Vorst, dat hij een brief ontvangen had van de Vorstin van het eiland Barong, en overhandigde hem de brief met verzoek, dat hij die hardop zou voorlezen. Nadat deze de brief, die kort en bondig was, voorgelezen had, vroeg de Vorst hem, wat hij van dit aanzoek dacht. De Prins antwoordde, dat men er naar zijn oordeel niets tegen kon hebben. De Vorst was van hetzelfde oordeel, en toen wierd de Patih teruggezonden met een brief aan zijn Vorstin, waarin haar voorstel wierd aangenomen. Tevens wierd hij verzocht aan de Vorstin te zeggen, dat de Vorst haar uitnoodigde op Kĕdiri te komen. — De Patih vertrok, en de Vorst ging naar binnen, om zijn gemalin het aanzoek en de reeds gedane bewilliging meê te deelen, en haar te verzoeken, er kennis van te geven aan hun dochter Dèwi Mindåkå.

De Prins gaf er insgelijks kennis van aan zijn gemalinnen, en zeide: "Maak je gereed! wij krijgen een gast; namelijk de "Vorstin van het eiland Barong, die aanzoek gedaan heeft om "de hand van Uw zuster Mindåkå voor haar jongeren broeder, "Koedå Amongsàri genaamd. Onze Vader de Vorst van Kĕ-"diri heeft het aanzoek reeds aangenomen." — Daarop liet hij zijn jongeren broeder Raden Tjarangwaspå, die thans de naam van Raden Wangsengsàri droeg, bij zich komen, en gaf hem in last, om de Vorstin van het eiland Barong, die thans bij

Traté-bang gekampeerd was, af te halen, daar de jongere broeder van deze Vorstin, Raden Koedå-amongsàri in het huwelijk zou treden met Dèwi Mindåkå: dat er een verblijf voor de Vorstin en haar gevolg in gereedheid gebracht was in de tuin Bagéndå. — Raden Wangsengsàri, van den Prins hoorende, dat Dèwi Mindåkå verloofd was met dien Prins van het eiland Barong, kreeg een gezigt zoo rood als bloed; maar nam afscheid, om Kĕbo-pĕndogå, die meê zou gaan, af te halen; en, thuis gekomen, liet hij dadelijk al zijn manschappen in de wapenen komen. Deze Raden Wangsengsàri hield namelijk in 't geheim liefdesgemeenschap met Déwi Mindåkå; en beide hadden elkander gezworen, dat zij nooit met een ander in het huwelijk zouden willen treden. — Kĕbo-pĕndogå kwam spoedig den Prins berigten, dat Raden Wangsengsàri heel wat anders in zijn schild voerde. De Prins droeg daarom de taak, om de Vorstin van Traté-bang af te halen, aan een ander van zijn broeders op, namelijk aan Ronggå Gorantåkå.

Intusschen kreeg Dèwi Mindåkå in het Prinsessenhof van Kĕdiri een bezoek van haar moeder, die haar kwam zeggen, dat zij haar een blijde boodschap kwam brengen; want dat zij door den Vorst gezonden was om haar meê te deelen, dat zij in de echt verbonden zou worden met den jongeren broeder van de Vorstin van het eiland Barong, Raden Koedå-amongsàri genaamd: dat de Vorstin reeds afgehaald wierd van Tratébang, waar zij was aangekomen; en dat er door den Vorst een verblijf voor haar in gereedheid gebracht was in de tuin Bagéndå. — Dèwi Mindåkå, dit hoorende, was erg verslagen, en antwoordde, dat zij verschooning moest vragen; maar dat zij voor als nog niet besluiten kon in het huwelijk te treden. De moeder deed alles, om haar tot andere gedachten te brengen, maar te vergeefs; en, toen de moeder heengegaan was, brak Déwi Mindåkå los in tranen, en zeide bij zich zelf: "Neen, liever zou ik sterven, dan trouwen met dien man van "'t eiland Barong. Neen, ik heb eenmaal trouw gezworen "aan mijn Raden Wangsengsàri." Daarop zeide zij tot een Embàn: "Embàn! ga voor mij naar Raden Wangsengsàri, en "zeg hem, dat, als hij mij lief heeft, hij dan in 't geheim mij "weg moet komen voeren. Want mijn Vader wil mij dwin- "gen om te trouwen met dien man van 't eiland Barong; en "liever wil ik sterven, dan dat. Embàn! zeg aan den Raden, "dat ik van nacht hem hier aan het Prinsessenhof wacht. Maak

"vooral, Embàn! dat je hem te spreken krijgt!" — De Embàn bracht de boodschap over, en kreeg van den Raden, die zeer bewogen was, tot antwoord: "Goed Embàn! zeg, dat ik van "nacht aan het Prinsessenhof zal komen." — Toen hij om middernacht gekomen was, herhaalde Dèwi Mindåkå haar verzoek en de verzekering van haar trouw. Raden Wangsengsàri, haar omhelzende, verzekerde haar, dat, zoo lang hij leefde, die man van 't eiland Barong niet trouwen zou met een Prinses van Kĕdiri. "Kom," zeide hij: "ik zal je naar Tambak-båjå bren-"gen;" en, haar op zijn arm nemende, ging hij met haar heen, gevolgd door twintig van haar vrouwelijke bedienden.

De Prins Kĕlånå Djajengsàri, van Kĕbo-pĕndogå vernemende, dat zijn broeder Wangsengsàri het eens was met Dèwi Mindåkå, en liefdesgemeenschap met haar hield, en dat die niet zou dulden, dat Dèwi Mindåkå met den Prins van het eiland Barong zou trouwen, zeide daarop: "Broeder Kĕbo-"pendogå! waarom heeft broeder Wangsengsàri, als hij zin aan "Mindåkå had, daar niet over tot mij gesproken? Nu Va-"der, de Vorst van Kĕdiri, het aanzoek van de Vorstin van "het eiland Barong reeds aangenomen heeft, nu wil hij moeije-"lijkheden maken! Ik begrijp zulke dingen niet!" — Daarna ging hij naar zijn gemalin Sĕkar-tàdji, die hij in gezelschap vond met de andere Prinsessen, en zeide tot haar: Wat zou "jij er van denken? Zou jij wenschen dat het huwelijk van "Mindåkå met den Prins van het eiland Barong doorging, of "niet? Trouwens, nu wil je broeder Wangsengsàri haar heb-"ben." — Dèwi Sĕkar-tàdji antwoordde, dat zij het wenschelijk zou vinden, dat het niet doorging: dat zij veel liever Wangsengsàri, als dien Prins van Barong, tot zwager zou willen hebben. — De Prins zeide, dat hij daar groote zwarigheid in zag, daar de Vorst het nu eenmaal besloten had. Maar Dèwi Sĕkar-tàdji antwoordde, dat hij toch wel in staat was, om te maken dat het niet doorging. — Toen vroeg de Prins aan Dèwi Andåjå-prånå, wat *zij* er van dacht. Andåjå-prånå, antwoordde, dat zij het wenschelijk achtte, dat er aan het huwelijk van Dèwi Mindåkå met den Prins van het eiland Barong geen voortgang gegeven wierd; want dat daar erge gevolgen van te vreezen waren, die het rijk in opschudding zouden brengen. — De Prins zeide weêr, dat hij niet van zich verkrijgen kon de voortgang van dat huwelijk tegen te gaan, daar de Vorst het aanzoek nu eenmaal had aangenomen. En

toen vroeg hij Kĕbo-pĕndogå, zijn gedachten te zeggen. Deze antwoordde, dat hij zich vereenigde met het gevoelen van Dèwi Andåjå-pråjå. — De Prins zeide, dat hij het niet met hen eens was.

Dit gesprek wierd afgebroken door de komst van de twee zonen van den Vorst van Kĕdiri, waarvan de oudste tot den Prins zeide: „Broeder, wij worden gezonden door uw Vader, "den Vorst van Kĕdiri, om U kennis te geven, dat onze Oom "de Vorst van Djĕnggålå thans zijn zoon den Toemĕnggoeng "Brådjå-nåtå heeft afgezonden met een leger van vier duizend "man, aangevoerd door de uitstekendste krijgshelden, onkwetsbare "strijders, die nooit de kleur van hun eigen bloed gezien "hebben. Het is zeker een zware en gewigtige taak, die zij "te verrigten hebben: anders had hij die groote helden niet "gezonden. Thans zijn zij gekampeerd bij het dorp Soemampir, "en stroopen het vee van de dorpelingen daar in de omtrek, "die verschrikt en bevreesd naar de hoofdplaats komen "vlugten. De rede, dat zij daar gekomen zijn, is om verder "naar Kĕdiri te gaan. Zij zijn namelijk gezonden, om zich "met geweld meester te maken van Uw gemalin, onze zuster "Sĕkar-tàdji, en om Uw hoofd meê te brengen, omdat U zich "verstout heeft Sĕkar-tàdji tot gemalin te nemen. Sĕkar-tàdji "was namelijk vroeger verloofd met Neef Koedå-wanengpàti; "en de rede, waarom Neef Koedå-wanengpàti verdwenen is, "was juist, omdat hij door de dood beroofd wierd van de "gemalin, die hij had, opdat zij zijn verlooving met Sĕkar-"tàdji niet in de weg zou staan. En nu laat men, bij slot, "Sĕkår-tàdji trouwen met een vreemd man, zoo als U is, "zelfs zonder dat Vader de Vorst er kennis van geeft aan Oom "te Djĕnggålå. Dit is de rede, waarom men Uw dood eischt.— "Hoe denkt U nu hier over? Uw Vader wil handelen naar "Uw raad. Uw Vader is van oordeel, dat het best is weêrstand "te bieden. Hij is bereid den Vorst van Djĕnggålå te bestrijden; "en, moet hij de strijd verliezen, dan wil hij met het "rijk van Kĕdiri te gronde gaan." — De Prins antwoordde: "Broeders, als men mij zou willen laten vechten tegen die van "Djĕnggålå, liever zou ik mij op dood of leven overgeven. Ik "verzeker U, dat ik niet wil strijden tegen den Vorst van "Djĕnggålå." — De Prinsen van Kĕdiri, dit antwoord van Prins Kĕlånå Djajengsàri hoorende, waren verslagen, en de oudste zeide: "Is U dit ernst, broeder?" — Kĕlånå Dja-

jengsàri hernam: "Ik verzeker U, dat ik niet wil strijden "tegen den Vorst van Djĕnggâlå." En onmiddellijk gaf hij ook aan Kĕbo-pĕndogå in last, om aan al de broeders bekend te maken, dat, zoo de krijgslieden van Djĕngâlå te Kĕdiri kwamen, het hun dan niet geoorloofd zou wezen tegenstand te bieden: dat zij zich maar moesten overgeven; — dat zijn vloek hen zou treffen, indien zij zich hiertegen mogten verzetten. — De Prinsessen, dit van den Prins Kĕlånå Djåjengsàri hoorende, begonnen te schreijen. — Toen zeî de oudste Prins van Kĕdiri nog dit: "Verder heb ik nog kennis te geven, dat onze zuster "Mindåkå zich niet in het Prinsessenhof bevindt. Twintig van "haar vrouwelijke bedienden zijn meê weg. Niemand weet, "waar zij naar toe gegaan is. Al de menschen, die er om- "heen wonen, heeft onze Vader de Vorst in boeijen laten "slaan: maar hij wil niet hebben, dat er gerucht van gemaakt "wordt. Is Mindåkå hier ook bij U?" — Kĕlånå-Djajengsàri antwoordde, dat zij daar niet was; en daarop gingen de beide Prinsen van Kĕdiri heen, om hun Vader den Vorst berigt te brengen van hun wedervaren.

Toen deze vertrokken waren, vroeg Dèwi Andåjå-prånå aan den Prins: "Wil U dan werkelijk op leven of dood U over- "geven aan den Vorst van Djĕnggâlå?" — De Prins ant- woordde: "Ja, werkelijk, in alle ernst heb ik het gezegd." — Toen zeî Dèwi Andåjå-prånå: "Zoo U dan bevreesd is, om "met de mannen van Djĕnggâlå in het strijdperk te treden; "dan zal ik vooruittrekken." — Al de Prinsessen riepen: "Ja, en ook wij willen meê omkomen op het slagveld." — Dèwi Andåjå-prånå gaf onmiddellijk bevel, om haar corps krijgs- lieden van vier honderd man, dat zij van Bali meêgenomen had, op te roepen, en haar olifant in gereedheid te brengen, terwijl zij haar broeder Koedå-nilarså uitnoodigde, haar in alle doodsgevaar te verzellen. — Dèwi Sĕkar-tàdji omhelsde Dèwi Andåjå-prånå, zeggende: "Neen, zuster! zoo moet gij niet "doen. Zie naar mij: ook ik kan de mannen van Djĕnggâlå "tot rust brengen." — De Prinsessen, dit van Dèwi Sĕkartàdji hoorende, hielden op met schreijen; en Prins Kĕlånå Djajengsàri zeide: "Maar, waar zou onze zuster Mindåkå thans wezen? "Ik vermoed, dat Wangsengsàri haar geschaakt heeft. Broeder "Kĕbo-pĕndogå, ga hem eens zeggen, dat hij hier komt!" — Toen hij gekomen was, zeî de Prins tot hem: "Broeder! de "menschen vertellen, dat jij Mindåkå geschaakt hebt." —

"Neen!" antwoordde Wangsengsàri. "Dèwi Mindåkå bevindt "zich wel aan mijn woning: maar zij is uit eigen beweging daar "gekomen. Ik heb haar geraden, om naar huis te gaan: maar "zij wilde niet. Zij is bij mij gekomen, om mij te verzoeken, haar "in bescherming te nemen tegen die huwelijksaanvraag van "den Prins van het eiland Barong: maar ik durf dat niet te "doen." — Kĕlånå Djajengsàri zeide hierop tot Kĕbo-pĕndogå: "Nu, broeder! breng jij Mindåkå met Wangsengsàri naar het "kampement van den Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå te Soemam- "pir! Dat is de man, dien het voegt, Mindåkå in zijn be- "scherming te nemen. Maar vertrek ten spoedigsten, eer dat "de dag je overvalt." — Kĕbo-pĕndogå ging terstond met Raden Wangsengsàri, en met Dèwi Mindåkå in een draagstoel, op reis. Aan het kampement gekomen, en door de wacht aangesproken en gevraagd, wie zij waren, antwoordde Kĕbo-pĕndogå eenvoudig, dat zij menschen van Kĕdiri waren. Daar wierden zij dadelijk gevat, en men wilde hen doodslaan: maar Kĕbo-pĕndogå zeide: "Weest niet te haastig met ons dood te "slaan! gaat er eerst kennis van geven aan jelui chefs!" — Toen gingen zij er kennis van geven aan den Prins Maospàti en den Toemĕngoeng Adi-rådjå. Deze kwamen spoedig, en liepen met ontbloote wapenen op de gevangenen aan: maar Kĕbo-pĕndogå zeide: "Weest niet te haastig met ons te dooden! "Ei lieve, laat eerst eens met een fakkel bijlichten, om te "zien, wie ik ben!" — Toen lieten zij een fakkel komen, en dadelijk herkende de Toemĕnggoeng Adi-rådjå bij het fakkellicht Prasåntå. Terstond wierd er kennis van gegeven aan Toemĕngoeng Brådjå-nåtå; en, toen deze gekomen was en Prasåntå zag, was hij zeer aangedaan en zeide: "Broeder, ik "had niet gedacht, dat ik U ooit weêr zou zien: waar ben je "al den tijd geweest?" — Prasåntå zeide: "Wij zijn op Kĕ- "diri, en ik word gezonden door uw jongeren broeder tot ge- "leide van uw jongsten broeder Raden Tjarang-waspå, die hier "buiten staat." — Spoedig liet men Tjarang-waspå roepen, en, toen hij gekomen was, bewees hij terstond zijn ouderen broeder op de gebruikelijkste wijze zijn hulde, door zich met het aangezigt op zijn voeten neêr te buigen. "Broeder!" zeî Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå: "ik had niet gedacht, dat ik je ooit "weêr zou zien! Wat ben ik blij! — De rede van onze togt "is, dat wij uitgezonden zijn door onzen Vader den Vorst van "Djĕnggålå, met last om ons met geweld meester te maken

"van Sĕkar-tàdji, en de kop meê te brengen van dien Kĕlånå "Djajengsàri, zooals hij genoemd wordt. Onze Vader is erg "verstoord op Oom den Vorst van Kĕdiri." — Raden Tjarangwaspå zeide: "Waarde Broeder! de zaak is heel anders, als U "denkt! Die persoon, die de naam voert van Kĕlånå Djajeng-"sàri, is uw jongere broeder, mijn oudere broeder, Koedå "Wanengpàti." — De Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå wierd op de aangenaamste wijze verrast, dit te hooren. "Is dat zoo," zeide hij, "dan wil ik zoo spoedig mogelijk naar Kĕdiri op reis gaan. "Zou ik het een oogenblik langer uitstellen, mijn broeder Wanengpàti weêr te zien?" — "Maar U moet toch niet zoo dade-"lijk gaan!" zeî Wangsengsàri. "Hier is Uw nicht Dèwi Min-"dåkå. Uw broeder Wanengpàti verzoekt U, haar in Uw be-"scherming te nemen, opdat zij niet in het huwelijk verbon-"den wordt met een Prins van het eiland Barong." — En Wangsengsàri maakte toen zijn broeder met de geheele stand van zaken bekend. De Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå zeide tot Wangsengsàri, dat hij borg stond voor de bescherming van Mindåkå; dat hij haar maar daar te Soemampir moest laten blijven; en dat hij nu maar met Kĕbo-pĕndogå moest vertrekken, om aan hun broeder Wanengpàti kennis te geven, dat hij komen zou. Deze beide vertrokken daarop, en deden den Prins een omstandig verhaal van hun wedervaren te Soemampir.

Des anderen daags kwamen bij den Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå de Prinsen van Ngoerawan en van Singåsàri, die uitgezonden waren tot het opzoeken van hun zusters Tjåndrå-sàri en Nawang-woelan, die vermist waren in hun slaapvertrekken. Daar zij alles gedaan hadden wat zij konden, en nog hun zusters niet op het spoor gekomen waren; zoo kwamen zij bij hun Neef den Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå, om met hem meê te gaan naar Kĕdiri. De Toemĕnggoeng trok toen met deze beide Prinsen en met de aanzienlijkste van zijn gevolg naar Kĕdiri, en wierd daar met veel plegtigheid als afgezant van den Vorst van Djĕnggålå door den Vorst van Kĕdiri ontvangen, die van hun aankomst terstond kennis liet geven aan den Prins Kĕlånå Djajengsàri te Tambak-båjå.

De Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå, door den Vorst van Kĕdiri gevraagd, waarom hij door zijn broeder den Vorst van Djenggålå gezonden was, antwoordde, dat hij gezonden was, om zich met geweld meester te maken van zijn dochter Sĕkar-tàdji, en het hoofd te eischen van Kĕlånå-Djåjengsàri: want dat zijn Va-

der, de Vorst van Djenggålå, ten hoogsten misnoegd was, dat Sĕkar-tàdji ten huwelijk gegeven was aan een ander man, en dat wel zonder daarvan kennis te hebben ontvangen, terwijl zij toch verloofd was aan zijn zoon Wanengpàti, en deze zelfs van wegen zijn Vader door den dood beroofd was van de vrouw, die hij had, juist opdat zijn huwelijk met Sĕkar-tàdji tot stand zou kunnen komen: — dat Wanengpàti, ten gevolge van die dood van zijn echtgenoot, verdwenen was; maar, dat zijn Vader nu erg verstoord was, nu ten slotte Sĕkar-tàdji uitgehuwelijkt was aan Kĕlånå Djajengsári; en dat, zoo de uitlevering van dezen Kĕlånå Djajengsàri geweigerd wierd, hij in last had, om Kĕdiri te verwoesten. — De Vorst van Kĕdiri antwoorde: "Neef Toemĕnggoeng! ik ben in 't geheel "niet gezind, mij tegen mijn broeder den Vorst van Kĕdiri "te verzetten, ik stel het leven of de dood van Kĕlånå Djajengsàri in zijn handen." — De Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå zeide hierop: "Maar, Oom Vorst! het doet mij toch wezentlijk "genoegen, dat uw dochter met Kĕlånå Djajengsàri gehuwd "is." — "Hoe zoo, Neef Toemĕnggoeng?" hernam de Vorst. — ' Namelijk," antwoordde Brådjå-nåtå, "die Kĕlånå Djajengsàri "is uw Neef, mijn jongere broeder Koedå Wanengpàti; en de "gemalin van Goenoeng-sari, die men Ragil-koening noemt, "dat is Oenĕngan."

De Vorst van Kĕdiri, dit hoorende, was in de hoogste mate verblijd; en het duurde niet lang, of Kĕlånå Djajengsàri, om wien door den Vorst gezonden was, kwam. De Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå herkende dadelijk zijn broeder Pandji Koedå-wanengpàti, en viel hem om de hals. — De beide broeders weenden van vreugde. — Na een wijl tijds daar met elkander gepraat te hebben, wierd Brådjå-nåtå door zijn broeder uitgenoodigd, om met hem naar zijn verblijf Tambak-båjå te gaan; en de Vorst van Kĕdiri ging zijn gemalin mededeeling doen van hetgeen er was voorgevallen.

Toen de Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå met zijn broeder te Tambak båjå aangekomen was, wierd daar een feestmaal voor hem aangerigt, waarbij hij door de gemalinnen van den Prins bediend wierd. Deze hoorende, dat hun gemaal niemand anders was dan Raden Pandji Koedå-wanengpàti, de Prins van Djĕnggålå, waren daarover niet weinig verblijd. De Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå vertelde onder anderen aan Raden Pandji, dat, toen hij nog in het kampement te Soemampir was, daar bij hem

gekomen waren hun neven, de Prinsen van Oerawan en van Singå-sàri, die reeds lang te vergeefs gezocht hadden naar hun zusters Tjandrå-sàri en Nawang-woelan, die vermist waren geworden in haar slaapvertrekken. Die beide Prinsen waren, zooals vroeger gezegd is, met hem naar Kĕdiri gegaan. Terstond liet Raden Pandji zijn gemalinnen Tjåndrå-sàri en Nawang-woelan komen, en de broeders en zusters, elkander ziende, vielen elkander in de armen en weenden van blijdschap. — Ook zeî de Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå tot zijn broeder, dat hij de bescherming op zich genomen had van Dèwi Mindåkå, om te maken, dat haar verlooving met den Prins van het eiland Barong niet tot stand kwam, en dat zij huwen zou met Raden Wangsengsàri. Raden Pandji zeide, dat hij de zorg voor deze zaak gaarne aan zijn broeder overliet.

Onder het gesprek vroeg de Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå aan Kĕbo-pĕndogå (alias Prasåntå), hoe veel gemalinnen van de eerste rang zijn broeder Raden Pandji behalven Dèwi Sĕkartàdji nog had. Kĕbo-pĕndoga antwoordde: "Van de eerste rang "vijf: vooreerst de Prinses van Bali, Dèwi Andåjå-prånå; ten "tweeden de Prinses van Oerawan, Dèwi Tjåndrå-sàri; ten der- "den de Prinses van Singå-sàri, Dèwi Nawang-woelan; ten vier- "den de Prinses van Blambangan, Dèwi Andåjå-sàri; en ten "vijfden de Prinses van Loemadjang, Dèwi Tjitrå-sàri: maar "van deze is Dèwi Andåjå-prånå weêr de eerste." — "Zij ver- "dient de eerste in rang te zijn," hernam Brådjå-nåtå: "want "zij is uitstekend schoon: maar ik zou willen wedden, dat het "een bazin is. Ik zou bang wezen, die Andåjå-prånå tot vrouw "te hebben. Ik ben zeker, dat als haar man een woord zegt, "dat mis is, hij dan een sneê over de mond krijgt." — "'t Is "dat niet alleen maar," zei Prins Djajengsàri: "als 't haar niet "naar de zin gaat, dan gooit zij haar man soms ook wel kost- "baarheden voor de voeten." — Andåjå-prånå hoorende, hoe er over haar gepraat wierd, schaamde zich en kroop weg, dat men haar niet zien zou.

Des anderen daags wierd de Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå met Kĕlånå Djajengsàri aan het hof van Kĕdiri genoodigd, om de receptie bij te wonen van de Vorstin van het eiland Barong. Zij gingen er naar toe, verzeld van al de broeders en al de rijksgrooten van Djĕnggålå. Toen zij bij den Vorst van Kĕdiri gekomen waren, zeî de Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå: "Oom Vorst! "ik moet U wat zeggen. Van dat aanzoek van de Vorstin van

"het eiland Barong om de hand van uw dochter Mindåkå, "daar moest U zich maar van afmaken. Ik verzoek om de hand "van nicht Mindåkå voor mijn broeder Wangsengsàri. Als zij "boos wordt, de Vorstin van Barong; houd U er U dan maar "buiten: ik zal het wel met haar afmaken. Die Vorstin van "'t eiland Barong moet Uw vrouw worden." — De Vorst van Kĕdiri antwoordde: "Ik laat deze zaak geheel over aan het be- "leid van mijn neef den Toemĕnggoeng."

Weldra kwam de Vorstin van Barong van haar verblijf in de tuin Bagéndå, verzeld van haar broeder den Prins Koedå-amongsàri. Ook had zij bij zich haar jongste zuster, Dèwi Wigàti genaamd, en die nog schooner was als haar zuster de Vorstin. De Vorstin wierd met haar vrouwelijk gevolg binnen genoodigd onder de groote Pĕndåpå, terwijl de Prins Amongsàri en haar Patih en het overige mannelijk gevolg van hovelingen buiten bleef. Nadat de Vorstin nevens den Vorst van Kĕdiri gezeten was, vroeg zij, hoe de Vorst dacht over de voltrekking van het huwelijk. Zij zou wenschen, dat het nog dien zelfden dag voltrokken wierd; want dat zij geen rede zag, waarom men langer zou wachten. — De Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå nam het woord, en zeide: "Ja, nog dezen dag zal het "huwelijk plaats hebben van de Vorstin van het eiland Ba- "rong, en zal zij de gemalin worden van den Vorst van Kĕ- "diri." — "Wat boosaardig man is dat!" zeî de Vorstin: "wat "mallepraat!" — "Inderdaad, in alle ernst!" hernam de Toemĕnggoeng: "je bent hier te Kĕdiri gekomen onder voorwendsel "van de hand van een Prinses te vragen voor je broeder: maar "de waarheid is, dat je zelf wilt trouwen, en de gemalin "wenscht te worden van den Vorst van Kĕdiri. Het past ook niet "voor een vrouw te regeren." — Brådjå-nåtå fluisterde daarop Kĕlånå Djajengsàri in het oor, dat hij de deur zou laten sluiten; en spoedig wierd die gesloten. De Vorstin van Barong hernam op dat zeggen van den Toemĕnggoeng: "Zulke ge- "dachten heb ik in 't geheel niet gehad;" nam afscheid van den Vorst van Kĕdiri, en wilde heengaan: maar, de deur gesloten vindende, ging zij weêr zitten, en zeide: "Zoo denkt "men dus te Kĕdiri er over! Neen het plan was niet met "den Vorst te trouwen. Liever zou ik sterven als trouwen! — "Embàn, ga naar buiten, en zeg uit mijn naam aan den Patih "en mijn broeder Amongsàri, dat zij mij komen ontzetten!" — De Embàn antwoordde: "Vorstin, ik kan niet naar buiten

gaan: want de deur is gesloten." — Toen zeî de Vorst van Kĕdiri tot zijn vrouwelijke hofbedienden: "Brengt de Vorstin "van Barong achter in de tuin!" De hofbedienden deden dit. Toen was daar nog haar zuster Dèwi Wigàti met haar vrouwelijke bedienden, die om haar heen stonden te schreijen. De Vorst van Kĕdiri zeide tot Kĕlånå Djajengsàri: "Dat is de "zuster van de Vorstin van het eiland Barong. Zij ziet er lief "uit: neem gij die tot vrouw!" — Kĕlånå-Djajengsári nam het met dank aan.

De Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå en Prins Kĕlånå Djajengsàri gingen toen heen met Dewi Wigàti, en gaven bevel, om den Raden van het eiland Barong, Koedå-amongsàri, met den Patih en het overige gevolg, in hechtenis te nemen. Toen deze geboeid naar Tambak-båjå bij den Prins Kĕlånå Djajeng-sàri gebracht waren, benoemde deze den Raden Koedå Amongsàri tot opvolger van zijn zuster in de regering van het eiland Barong, met den titel van Toemĕnggoeng Amongsàri, en schonk hem tot gemalin de schoone weduwe van den Vorst van Metaoen. De Raden nam beide met dankbetuiging aan. En, nadat men nog zeven dagen lang vrolijk feest gevierd had, wierden al de regenten door Prins Kĕlånå Djajengsàri gelast, om terug te keeren ieder naar zijn eigen regentschap.

II.

Kĕlånå Toendjoeng-sétå was de Vorst van een verafgelegen eiland, het (fabelachtige of verdichte) eiland Kĕntjånå (dat is het *Goudeiland*). Het was een jong, welgemaakt Vorst, beroemd om zijn uitstekende heldhaftigheid, met veertig Regenten onder zijn gebied. Hij had vier vrouwen van de eerste rang, alle Prinsessen van uitstekende schoonheid; de favorite heette Dèwi Mahes-swårå, een Prinses van de kust van Coromandel. Hij had een jongere halfzuster van een andere moeder, ook ongemeen schoon, Dèwi Angrénå-swårå genaamd. Deze was niemand anders dan Dèwi Angrèni, de eerste liefde van Raden Pandji, maar die na haar dood zich daar op het eiland Kĕntjånå was gaan incarneren. Ook haar Embàn Tjondong had zich daar geïncarneerd als de dochter van den Patih, en heette Soegandi. Zij was ook nu weêr in dienst als Embàn bij Dèwi

Angrénå-swårå. Deze had buitendien in haar gevolg vier Prinsessen voor haar gezelschap, Wandan-sàri, Widå-sàri, Gåndåsàri en Soerap-sàri genaamd.

Toen Dèwi Angrénå-swårå de ouderdom van ongeveer twaalf jaren bereikt had, zat zij op zekeren avond in de maneschijn op het voorplein, geheel vervuld met de gedachte aan den Prins van Djĕnggålå, Raden Pandji Koedå-wanengpàti, en hoe het mogelijk zou zijn, hem te vinden en te ontmoeten. Zij scheen neêrslagtig te wezen, en daarom stelde Dèwi Wandan-sàri haar voor, zich wat te amuseren met het gamĕlanspel. "Ja, zus-"ter!" antwoordde Dèwi Angrénå-swårå: "werkelijk ben ik "neêrslagtig. Wat mij namelijk kwelt, dat is, dat mijn broe-"der Toendjoeng-sétå, toen ik de laatste maal hem tegen kwam, "mij zijdelings aanzag met een blik, waarmeê een broeder niet "gewoon is een zuster aan te zien." — Wandan-sàri antwoordde: "Prinses! zulk een liefde zal Uw broeder wel niet koesteren. "Het strijdt met de zeden, dat een zuster tot gemalin geno-"men wordt. Zoo iets zou onheil brengen over het rijk."

Een oogenblik daarna kwam haar broeder Kĕlånå Toendjoeng-sétå, gevolgd van zijn rijkssierraden en gekleed in vorstelijke dos. Hij nam plaats naast zijn zuster Dèwi Angrénåswårå: want werkelijk was de Vorst op zijn zuster verliefd. Maar, toen haar broeder zoo digt bij haar ging zitten, week Dèwi Angrénå-swårå van hem terug. De Vorst zeide: "Zuster "Angrénå-swårå, waarom wijk je van mij weg, daar ik naast "je ga zitten? Heb je er tegen, bij je broeder te zitten?" Dèwi Angrénå-swårå antwoordde: "Ja, broeder Vorst! De rede, "waarom ik mij verwijder, terwijl U zoo digt naast mij gaat "zitten, dat is, omdat een broeder en een zuster, als ze beide "volwassen geworden zijn, zich niet als man en vrouw aan "elkander mogen hechten. Dit wordt als ongeoorloofd verbo-"den in de Schriften." — De broeder zeide hierop met een misnoegd gelaat: "Ik bemerk, zuster, dat ik hier niet wel "door je ontvangen word. Maar, zoo eenmaal je broeder mogt "verkiezen, je tot gemalin te nemen; dan denk ik, dat hij hier-"meê niets zou misdoen." — De Vorst ging daar op heen, en begaf zich naar zijn serail, waar hij zijn gemalin Dèwi Maheswårå liefkoosde.

Den volgenden dag zat de Vorst op de Pagĕlárran met zijn Regenten en Rijksgrooten en zijn Patih Rådjå-moeståkå. "Patih!" sprak de Vorst: "ik wensch Vorst te worden van het eiland

"Java. De Vorstendommen van Java wil ik gaan veroveren, "en ze alle onder mijn bewind nemen: al de Vorsten en Regen-"ten moeten mij Prinsessen leveren tot cijns." — De Patih en allen, die daar tegenwoordig waren, ontstelden, toen zij dit hoorden: de Patih zeide: "Groote Vorst! naar ik hoor, ligt "het eiland Java hier zeer ver vandaan, wel een jaar zei-"lens." — De Vorst zeide: "Dat is waar, Patih: maar, als *ik* "de reis doe, dan ben ik er met een maand. Breng jij maar "één van mijn vorstelijke jagten in gereedheid, en neem, be-"halven de legerhoofden en officieren, vierhonderd duizend man "meê, met vrouwen en kinderen." — De Patih gaf te kennen, dat één vaartuig zoo veel niet zou kunnen laden; maar de Vorst zeide: "Neen, Patih, dat is ook waar; maar, het volk "zal ik in een toovervaasje stoppen. Verder moet je olifanten, "paarden, wagens en karren in gereedheid brengen." — De Patih voldeed aan dit bevel; de Vorst benoemde een stedehouder voor het bestuur van het rijk; deed al het volk in een toovervaasje van edelgesteente, en besteeg met zijn vier gemalinnen en zijn zuster Dèwi Angrénå-swårå het vaartuig. — "Maar, groote Vorst!" vroeg de Patih: "wat is toch de rede, "dat Uw Hoogheid Vorst van het eiland Java wenscht te wor-"den? — "De rede, waarom ik dit wensch," antwoordde de Vorst, "is, dat ik in een droom een Prinses gezien heb, zoo "schoon als een hemelnimf, Dèwi Sĕkar-tàdji genaamd, een "Prinses van Kĕdiri, maar reeds getrouwd met een held, Kĕ-"lånå Djajengsàri genaamd. Die Dèwi Sĕkar-tàdji gelijkt in "alle opzigten op een haar op mijn zuster Angrénå-swårå, en "beide wil ik als een tweelingpaar tot gemalinnen nemen." — Dèwi Angrénå-swårå hoorde dit, en dacht bij zich zelve: "Ik "mag sterven, maar zijn vrouw wil ik niet worden."

Nadat alles gereed was, wierden de ankers geligt, de zeilen losgemaakt, en, voortgestuwd door een stevige koelte, vloog het jagt, alsof het niet dóor, maar óver het water ging. Spoedig had men het eiland Kĕntjånå achter zich, en een menigte eilanden voer men voorbij. Toen men aan het (verdichte) eiland Gåndå-sàri gekomen was, ankerde het vaartuig, en ging het scheepsvolk aan wal, om water in te nemen. De Prinsessen stegen ook van boord, om een bad te nemen; de Vorst desgelijks.

Op dat eiland Gåndå-sàri bevonden zich juist twee Prinsessen, die daar in heilige onthouding leefden. Zij waren afkom-

stig van het (insgelijks verdichte) eiland Rĕtnå. De eerste aanleiding was geweest, dat zij gedroomd hadden te huwen met een Prins van Djĕnggålå, Pandji Koedå-wanengpàti genaamd; en daarom hadden zij haar Vader dringend verzocht, dien Prins van Djĕnggålå op het eiland Java te mogen opzoeken. De Vader had haar dit ingewilligd, en op een vaartuig laten gaan, om naar Java over te steken: maar, toen zij aan het eiland Gåndå-sàri gekomen waren, was het vaartuig, door een zware storm overvallen, op de kust verbrijzeld. Al de opvarenden waren omgekomen, en alleen de beide Prinsessen hadden haar leven kunnen redden op het strand. En, daar zij nu niet verder naar Java konden komen, zoo leidden zij nu op het eiland Gåndå-sàri een heilig leven van onthouding, om daardoor de gunst der goden te verwerven. Zij kwamen juist uit haar bidcel, toen zij daar een menigte vrouwen zich zagen baden, en gingen er naar toe, om te vragen, of zij misschien naar Java gingen: dan wilden zij verzoeken om meê te mogen varen. De Vorst, die beide Prinsessen ziende, wierd bekoord door haar schoonheid. Hij ging ze te gemoet, en sprak ze aan: "Meis-"jes," vroeg hij: "waar ben jelui van daan, dat men je hier op "dit eiland aantreft? En hoe heet jelui?" Zij antwoordden, dat zij afkomstig waren van het eiland Rĕtnå: dat zij schipbreuk geleden hadden, en naar Java wenschten te gaan, maar nog geen schip gevonden hadden, daar zij meê konden gaan. Zij waren nichten: de oudste heette Kélan-swårå, de jongste Angrékå-swårå. "Goed, meisjes!" sprak de Vorst: "ik zal je "meênemen naar Java: maar dan wil ik je tot mijn gemalin-"nen nemen.." — Om maar naar Java te kunnen komen, gaven zij den Vorst een antwoord, dat hem te vreden kon stellen, en zeiden, dat zij genegen waren, zijn gemalinnen te worden; maar dat zij vooreerst van alle huwelijksgemeenschap zich moesten onthouden, omdat zij nog gebonden waren door een gelofte van onthouding: als zij eenmaal van die gelofte ontslagen waren, dat zij dan tot zijn dienst waren. De Vorst wilde met die gelofte van de beide Prinsessen geduld hebben, en nam ze bij zich op zijn vaartuig: en, nadat ook de andere Prinsessen weêr aan boord gekomen waren, wierden de zeilen weêr ontrold, en zette men de vaart weêr met dezelfde snelheid voort. —

Intusschen kwam bij Kĕlånå Djajeng-sàri aan zijn verblijf te Tambak-båjå God Narådå van de hemel gedaald, en sprak hem

op deze wijze aan: "Ik kom hier beneden, mijn zoon, om je "te waarschuwen, dat er op dit oogenblik een Vorst van over-"zee naar Java op weg is, een heldhaftig Vorst, die rijken "verovert zonder wapenen, en in het overzeesche zijn wedergâ "niet vindt; die veertig Vorsten onder zich heeft, die hem "Prinsessen leveren tot cijns. Die Vorst wil zich in dienst be-"geven bij je Vader, den Vorst van Kĕdiri, zooals hij voor-"geeft, om een gelofte te betalen, die hij gedaan zou hebben "in een ziekte, maar in waarheid met oogmerk om zich meester "te maken van je gemalin Sĕkar-tàdji. Daarom wees voorzig-"tig en oplettend! Dan zal je, juist door middel van dien Vorst, "je overledene gemalin Angrèni terugvinden. — Die Vorst is "nu nog op zee. — Het is best, dat je met der woon verhuist "van Tambak-båjå, en met al je broeders het hof Djinĕm-pĕ-"tàni betrekt. Laat Tambak-båjå in gereedheid gebracht wor-"den tot een verblijf van dien Vorst van overzee, die komen "zal. En nu, mijn zoon, vaarwel!" —

God Narådå keerde hierop naar zijn hemelsch verblijf terug, en de Prins gaf terstond zijn verlangen te kennen, om metderwoon naar het hof Djinĕm-pĕtàni te verhuizen. Ten spoedigsten wierd aan dit verlangen voldaan; en toen liet hij twee van zijn broeders bij zich komen, en zeide tot hen: "Broeders, ik "heb van nacht in de droom een Vorst van overzee naar Java "zien komen, die een volledige krijgsmagt met zich voert. Ga "jelui nu het strand bij Traté-bang bespieden, en geeft naauw-"keurig op alles acht! Gaat er in het geheim naar toe, zon-"der volk meê te nemen, en vertrekt ten spoedigsten!"

De beide broeders vertrekken onmiddellijk. Intusschen is de Vorst van het eiland Kĕntjånå met zijn vaartuig aan de kust van Java gekomen, en slaat zijn kamp op aan het strand bij Traté-bang. Het volk, dat hij in het toovervaasje gestopt had, laat hij er uit, en het geheele strand wordt door zijn heerleger en olifanten en paarden als overstroomd.

Toen de beide broeders van den Prins te Traté-bang aangekomen waren, gingen zij in de nacht, toen alles ter rust was, heimelijk het kampement binnen, en bespiedden daar alles met de grootste naauwkeurigheid. Daar hoorden zij twee vrouwestemmen, schreijende en roepende om den Prins van Djĕnggålå Pandji Koedå-wanengpàti. Door medelijden bewogen, gingen zij naar binnen, en zagen daar de twee Prinsessen zitten te schreijen. Deze, bij het flaauwe schijnsel van de lamp, twee

manspersonen ziende, spraken hen aan, en vroegen, wie zij waren; of zij dieven waren. De oudste van de twee Prinsen, Pandji-woeloeng genaamd, antwoordde: "Wij komen ten min-"sten hier heimelijk bij nacht het kampement bespieden. De "rede, dat wij hier in Uw nabijheid gekomen zijn, is, dat wij "U hoorden schreijen en roepen om onzen Vorst Raden-Pandji "Wanengpàti. Wij komen hier als afgezanten van Pandji Koedå-"Wanengpàti, den Prins van Djĕnggålå, om wien U roept en "schreit. Zoo U werkelijk bij Pandji Wanengpàti wenscht te "zijn, welaan! dan willen wij U meênemen." — De beide Prinsessen namen dit voorstel aan; Pandji Woeloeng stopte ze in een tooververvaasje van edelgesteente, en spoedde zich toen met zijn broeder naar huis.

'sMorgens was alles in het kampement in rep en roer, daar de beide Prinsessen vermist wierden. De Vorst was zeer misnoegd, en gaf bevel om ze overal op te zoeken; maar ze waren niet te vinden. Het speet den Vorst zeer; maar hij troostte zich met de gedachte, dat die beide Prinsessen haar gelofte van onthouding hadden willen ten einde brengen, en misschien wel in de zee gedoken waren. Hij besefte, dat hij niet wel gedaan had met menschen, die een gelofte van onthouding gedaan hadden, te verleiden. Hij zeide tot zijn Patih: "Nu, "Patih! laat men niet meer om die Prinsessen zoeken. Laten "ze haar gelofte van onthouding ten einde brengen! Maar ga "jij een brief van mij brengen aan den Vorst van Kĕdiri, en "bespoedig je reis! ik kom ze weldra achterop." — De Patih vertrok onmiddellijk met de brief en met een geleide van vierhonderd man. Weldra nam ook de Vorst met zijn geheele leger en gevolg de togt aan, op een olifant gezeten met zijn favorite Dèwi Mahes-swårå.

De Prins Kĕlånå Djajengsàri was juist in zijn tuin met de bloemen bezig, toen zijn beide broeders, die hij als verspieders naar Traté-bang gezonden had, terugkwamen. Hij liet hen onmiddellijk bij zich komen, en zij deden hem op de volgende wijze verslag van hun zending: "Broeder, wij zijn op Uw last "naar Traté-bang gegaan, om daar te spionneren. Het was wer-"kelijk waar, wat U gedroomd had. Werkelijk was te Traté-"bang een Vorst aangekomen van overzee, met een volledige "heirmagt van viermaal honderdduizend man, met hun vrou-"wen en kinderen. En, wij hopen dat U het ons niet euvel "zal duiden, hier hebben wij twee Prinsessen, die wij stilletjes

"uit het kampement bij Traté-bang hebben meêgenomen, om- "dat zij schreiden van liefde en verlangen naar U, daar U haar "verschenen was in een droom." Hierop wierden de beide Prinsessen uit het toovervaasje gelaten; en, toen Kĕlånå Djajengsàri haar zag, was hij zeer met haar begaan; terwijl de Prinsessen, toen zij Kĕlånå Djajengsàri zagen, niet twijfelden, of dit was werkelijk de Prins, dien zij gezien hadden in de droom.

Een wijl praatte de Prins met de beide Prinsessen, maar weldra wierd het gesprek gestoord door een boodschap van den Vorst van Kĕdiri aan den Prins, om aan het hof te komen, daar er een gezant was aangekomen van den Vorst van het eiland Kĕntjånå, en wel zijn Patih Rådjå-moeståkå. De Prins beval de beide Prinsessen aan de zorg van zijn gemalin Sĕkartàdji, en begaf zich onmiddellijk naar den Vorst, die tot hem zeide: "Raden! hier is bij mij gekomen een gezant van den "Vorst van het eiland Kĕntjånå met een brief. Zie hier is de "brief: lees gij die hardop voor, dat allen het hooren kun- "nen." — De Prins las hierop de brief, die aldus luidde:

"Eerbiedige hulde van Uw zoon Kĕlånå Toendjoeng-sétå, "Vorst van het eiland Kĕntjånå, aan zijn Vader den Groot- "vorst Djåjå-nĕgårå te Kĕdiri. — Indien dit mij vergund wordt, "zou ik wenschen bij mijn Vader den Vorst in dienst te ko- "men, voor een jaar tijd, om namelijk te voldoen aan een "gelofte, die ik gedaan heb in een hevige ziekte, dat ik, bij- "aldien ik gelukkig herstelde, in dienst zou gaan bij mijn "Vader den Vorst van Kĕdiri." —

"Wat dunkt U, Raden, van deze brief?" vroeg de Vorst van Kĕdiri. De Prins antwoordde: "Naar mijn oordeel moet men "het aannemen. Het zou hard zijn, zoo iemand, die in dienst "wil komen, af te wijzen." — De Vorst zeî hierop tot den gezant: "Waar bevindt zich mijn zoon de Vorst op het oogen- "blik, Patih!" — De Patih antwoordde: "Uw Hoogheids zoon "is mij gevolgd: ik vermoed, dat hij weldra hier zal zijn." — "Nu, Patih! keer jij dan terug, en zeg aan je Vorst, dat ik "hem wachtende ben." —

De Patih vertrok hierop. — In het Prinsessenhof van Djinĕm-pĕtàni zat Dèwi Sĕkar-tådji omringd van de andere Prinsessen en haar vrouwestoet. Daar vroeg Dèwi Tjåndrå-sàri aan Déwi Sĕkar-tàdji: "Wat zou toch wel de rede zijn, zuster! dat "de Prins van Tambak-båjå naar Djinĕm-pĕtàni verhuisd is?" —

"Ik weet het niet, zuster!" antwoordde Dèwi Sĕkar-tàdji: "maar "zoekt jijlui de geheimen van den Prins te doorgronden? doch "denkt niet, dat men daar zoo gemakkelijk achter komt!" — De andere Prinsessen bekenden, dat zij de rede er niet van begrepen. Dèwi Andåjå-prånå was op dat oogenblik niet tegenwoordig, maar kwam toen binnen; en, toen zij was gaan zitten, vroeg Dèwi Sĕkar-tàdji aan haar: "Zuster, wat mag er "toch wel achter steken, dat de Prins van Tambak-båjå ver-"huisd is?" — "Naar ik denk," antwoordde Dèwi Andåjå-prånå, "is de Prins verhuisd, omdat Tambak-båjå bestemd is tot een "verblijf voor andere Prinsessen: waarvandaan? — dat weet ik "niet." — "Wat haal je je in het hoofd, zuster?" zei Dèwi Tjåndrå-sàri. "Wat andere Prinsessen zijn er te wachten, die "daar gelogeerd zouden worden?" — Andåjå-prånå antwoordde: "Ja, meer weet ik er niet van af."

Terwijl de Prinsessen zoo met elkander zaten te praten, kwam Kĕbo-pĕndogå bij Dèwi Sĕkar-tàdji, en zeide: "Vorstin! "ik word gezonden door Uw gemaal den Prins Kĕlånå Dja-"jengsàri, om U twee Prinsessen te brengen, die hier buiten "staan, en die aan Uw zorg worden aanbevolen." — Dèwi Sĕkar-tàdji antwoordde: "Goed, broeder! breng ze maar hier!" — Toen de beide Prinsessen aan Dèwi Sĕkar-tàdji voorgesteld waren en haar compliment gemaakt hadden, waren al de Prinsessen verbaasd van haar schoonheid, en begrepen, dat Dèwi Andåjå-prånå wel goed geraden had. Vervolgens vroeg Dèwi Sĕkar-tàdji de beide Prinsessen naar haar naam en herkomst; waarop zij in alle eenvoudigheid antwoordden, dat zij Prinsessen waren van het eiland Rĕtnå, en, wat haar namen betrof, dat de oudste Kélå-swårå, en de jongste Angrékå-swårå heette. Toen gaf Dèwi Sĕkar-tàdji aan elk van de beide Prinsessen veertig vrouwelijke hofbedienden tot haar gevolg.

Een oogenblik daarna kwam de Prins, en nam plaats naast Dèwi Andåjå-prånå. Hij kwam zijn gemalinnen berigten, dat men den Vorst van het eiland Kĕntjånå, Kĕlånå Toendjoeng-sétå genaamd, te wachten was; en dat deze bij den Vorst van Kĕdiri in dienst wilde komen. "Dan heb ik het goed geraden," zeî Dèwi Andåjå-prånå: "en, als de Vorst van het eiland "Kĕntjånå dood is, dan neemt U zijn vrouwen tot Uw gema-"linnen, en plaatst die in het paleis te Tambak-båjå." — "Hoe "haalje je dat in het hoofd?" zeî de Prins: "die Vorst komt "immers met goede voornemens." — Dèwi Sĕkar-tàdji zeî ver-

4*

volgens tot de nieuw aangekomene Prinses Kélå-swårå: "Zus-"ter Kélå-swårå! ik wil je wat vragen: zeg het mij in opregt-"heid! wat is de rede, dat de Vorst van het eiland Kĕntjånå "hier naar Java gekomen is?" — "Vorstin!" was het antwoord: "ik heb de Prinses Dèwi Wandan-sàri hooren zeggen, dat de "rede, waarom de Vorst van het eiland Kĕntjånå naar Java "ging, een droom was, waarin hij U gezien had, en daarop zoo "verliefd was geworden, dat hij niet eten en niet slapen kon. "Daarom was hij op reis gegaan naar Java met een volledige "heirmagt van viermaal honderdduizend man, met vrouwen en "kinderen; en wel met oogmerk, om Uw gemaal Kĕlånå Dja-"jengsàri van kant te maken, en U dan tot gemalin te nemen "en Vorst van Kĕdiri te worden. Daarom heeft hij ook al zijn "gemalinnen en geheele hofstoet meêgenomen." — Déwi Sĕkar-tàdji zeide: "Als dat zoo is, dan is de Vorst van het eiland "Kĕntjånå een slechte kerel!" — "Ja, een vervloekte kerel!" zeiden de andere Prinsessen: "zoo naar een anders gemalin te "staan!" — De Prins zeî: "Ik zou denken, dat het niet zoo "gemakkelijk voor den Vorst van het eiland Kĕntjånå zal we-"zen, mij te dooden. Maar, misschien zal het ook zoo moei-"jelijk niet zijn: want het is een met uitstekende heldenkracht "begaafd Vorst."

Toen de Prins dit gezegd had, hoorde men buiten een luid rumoer en gedruisch. Daar was namelijk de Vorst van het eiland Kĕntjånå aangekomen met zijn geheele legermagt, en schaarde zich buiten de burgt van Kĕdiri. Toen van zijn aankomst aan den Vorst van Kĕdiri berigt gegeven was, noodigde deze hem uit om zijn verblijf te nemen te Tambak-båjå, en wierd daarheen begeleid door den Patih Djåjå-bådrå.

Toen de Vorst van het eiland Kĕntjånå daar met zijn hofhouding gevestigd was, zat zijn jongere zuster Dèwi Angrénå-swårå eens bij maanlicht op het plein met de vier Prinsessen, die haar tot gezelschap waren toegevoegd, en bediend door haar Embàn Soegandi. "Wat is het plan van mijn broeder den Vorst?" vroeg Dèwi Angrénå-swårå aan één van haar Prinsessen. Deze antwoordde: "Prinses! het plan van Uw broeder is, om Kĕlånå "Djajengsàri te vermoorden. Hij wil hem naar Tambak-båjå "lokken, door hem uit te noodigen tot een drinkgelag, en hem "dan vermoorden." — Dèwi Angrénå-swårå, dit hoorende, was zeer ongerust, en stond in bedenking, om haar Embàn te zenden en den Prins Kĕlånå Djajengsàri te waarschuwen. — Een

wijl daarna zeî de Embàn Soegandi tot Dèwi Angrénå-swårå: "Prinses! hoe zal U het middel vinden, om met Uw gemaal "Pandji Wanengpàti weêr vereenigd te worden? Trouwens, hij "heeft thans reeds uitstekende Prinsessen tot gemalinnen, en "zijn meest geliefde is Dèwi Sĕkar-tàdji, de Prinses van Kĕdiri, "van wie de geheele wereld verklaart, dat zij haars gelijke niet "heeft. Ligt zal U door Uw gemaal afgewezen worden. Hij "heeft ook al zoo veel gemalinnen." — Dèwi Angrénå-swårå antwoordde: "Ja, Soegandi! vroeger heeft mijn geliefde Koedå "Wanengpàti mij gezworen, dat hij geen andere vrouw zou wil- "len hebben, als mij: en even zoo heb ik hem gezworen, dat "geen andere man mij ooit zou aanraken. Daarom ben ik mij "gaan incarneren op het eiland Kĕntjånå, om aan mijn gelofte "te voldoen. Vroeger heeft hij gezegd, dat hij mij spoedig na "zou komen in de hemel: en nu komt hij zijn belofte niet "na. — Nu goed, laat hij doen wat hij verkiest! maar ik wil "mijn belofte niet breken."

Intusschen had de Prins Kĕlånå Djajengsàri in die zelfde nacht lust gekregen, om eens te gaan spionneren in het kwartier van Tambak-båjå. Hij wierd begeleid door Kĕbo-pĕndogå. Terwijl hij nu daar rondging, zag hij daar iets helder schitteren. Naderbij gekomen, bemerkte hij, dat hetgeen daar zoo schitterde, een vrouwelijk wezen was; en, nader toeziende, zag hij, dat het zijn overledene gemalin Dèwi Angrèni was. Hij viel Kĕbo-pĕndogå in de armen, en riep uit: "Broeder Pra- "såntå, mijn Angrèni leeft weêr! De god heeft waarheid ge- "sproken!" — Kĕbo-pĕndogå antwoordde: "Ja, Raden! vroeger "hebben de goden Dèwi Angrèni weggenomen, omdat zij met "Dèwi Sĕkar-tàdji een tweelingpaar uitmaakte: en nu is Dèwi "Angrèni weêr levend geworden. De goden hebben het zoo "gewild!" —

Toen prevelde Kĕlånå Djajengsàri een slaapwekkend toover- formulier, en alles in het kwartier van Tambak-båjå sliep, tot de olifanten en paarden toe: alleen Dèwi Angrénå-swårå en de vier prinsessen en Soegandi bleven wakker. Dèwi Angrénå- swårå schrikte niet weinig, toen zij daar in eens haar gemaal Pandji Wanengpàti zag. Deze omhelsde haar, en uitte zijn liefde in de zoetste minnekozerij. — De vier prinsessen zagen ook zeer vreemd op, en één daarvan vroeg aan Soegandi, wat man of dat was. Soegandi antwoordde: "St! dat is Pandji "Koedå Wanengpàti, de gemaal van Dèwi Angrénå-swårå." —

Men vroeg haar, of zij dan Koedå Wanengpàti vroeger gekend had. "O ja," antwoordde Soegandi, "al lang." — Die minnekozerij van den Prins met zijn teruggevonden Angrèni is niet te vertellen, maar onder anderen zeide hij tot haar: "Ach, "liefste, ik had mij niet voorgesteld, dat ik je ooit weêr zou "zien." — "Ja, waardste!" antwoordde Dèwi Angrèni: "daarom "heb ik weêr menschelijke gestalte aangenomen, en ben ik mij "gaan incarneren op het eiland Kĕntjånå, om mijn belofte na "te komen, dat ik U steeds getrouw zou blijven. Vroeger had "U mij beloofd, dat U mij ten spoedigsten zou volgen naar de "hemelsche gewesten: en U heeft mij gezegd, dat U geen an"dere vrouw zou willen hebben behalven mij. Nu heb ik in "de hemel op U gewacht, maar U kwam niet. Het scheen "wel, als of U mij vergeten had: want thans heeft U al uit"stekende Prinsessen tot gemalinnen genomen." — De Prins zeide: "Ja, liefste! ook ik heb je de grootste genegenheid toe"gedragen. Daarom heb ik Djĕnggålå verlaten, en ben gaan "dolen en trekken, om ergens de dood te vinden en je ach"terna te komen. Maar tot hiertoe was het mijn tijd nog "niet." — "Ja, mijn waarde!" zeî Dèwi Angrénå-swårå: "wat "was er dan aan te doen? Maar ik moet U nog zeggen, dat "U op Uw hoede moet zijn. Mijn broeder, de Vorst van het "eiland Kĕntjånå, wil U onder voorwendsel van een drinkgelag "naar Tambak-båjå lokken." — "Ja, liefste!" zeî de Prins: "help "mij de goden bidden, dat ik mag overwinnen in mijn strijd "met den Vorst van het eiland Kĕntjånå! dan zal je al zijn "vrouwen als je dienaressen onder je beheer krijgen. — En nu, "liefste, vaarwel! ik hoop je spoedig weêr te zien." — De Prins ging daarop naar zijn verblijf Djinĕm-pĕtàni terug.

Die Vorst van het eiland Kĕntjånå wilde zijn opwachting maken bij den Vorst van Kĕdiri, en zond zijn gemalinnen met zijn favorite Dèwi Mahes-swårå vooruit met kostbare geschenken in goud. De Vorstinnen vertrokken van Tambak-båjå in draagkoetsen, en de Vorst zelf vertrok een wijl later, rijk gedost, gezeten op een olifant, en gevolgd door een groote stoet van zijn rijksgrooten, allen te paard. De straten, daar de stoet langs moest trekken, waren alle vol nieuwsgierige aanschouwers; en allen bewonderden de schoonheid van den jongen Vorst, en de heldhaftige houding van zijn legerhoofden.

De Vorst van Kĕdiri op de Pagelárran gezeten met zijn zonen, en met den Prins Kĕlånå Djajèngsàri, den Toemĕnggoeng

Brådjå-nåtå en al de gebroeders, rigtte het woord tot den Prins Kĕlånå Djajengsàri en zeide: "Raden, wat denk je toch wel "van de komst van den Vorst van het eiland Kĕntjånå? Hij "wilde in mijn dienst komen: maar mij dunkt, het lijkt er "niet veel naar." — De Prins antwoordde: "Ja, thans komt "het mij ook voor, dat zijn houding verdacht is. Trouwens "hij komt hier met alle toerustingen tot een oorlog, met vier- "maal honderdduizend man. Het is onmogelijk te onderstel- "len, dat hij niet iets in het schild zou voeren." — De Toe- mĕnggoeng Brådjå-nåtå zeî daarop: "Als dat zoo is, broeders; "dan is het best, dat wij hem voorkomen, en niet voorgeko- "men worden." — De Prins Kĕlånå Djajengsàri zeide: "Mijn "waarde broeder! U kan er op rekenen, dat U later Uw "taak wel zal krijgen. Heb voor het oogenblik maar geduld: "naderhand zal het wel blijken, waarom." — "En wat zou dan "je raad wezen, Raden?" vroeg de Vorst van Kĕdiri. De Prins antwoordde: "Naar mijn oordeel moeten er maar troepen in "hinderlaag gelegd worden, en moet al het volk van Kĕdiri "dag en nacht gewapend en gereed zijn, opdat er, als er wat "te doen komt, dan niet meer te regelen valt. Trouwens," voegde hij er spottend bij: "het is een heldhaftig Vorst, van "wien de faam zegt, dat hij ginds in zijn land zijn weergâ niet "heeft; die als Vorst het bewind voert over veertig landvoog- "den, die hem cijns betalen in Prinsessen." — "Goed, Raden!" sprak de Vorst: "de zaak met dezen Vorst van het eiland "Kĕntjånå draag ik aan u op: ik vereenig mij met alles, wat "gij goed zult vinden."

Terwijl zij zoo spraken, wierd den Vorst van Kĕdiri te kennen gegeven, dat de gemalinnen van den Vorst van het eiland Kĕntjånå daar waren, met de wensch, om den Vorst haar opwachting te maken. De Vorst spoedde zich, om ze naar behooren te ontvangen; en, nadat Dèwi Mahes-swårå haar boodschap gedaan, en de kostbare geschenken uit naam van haar Vorstelijken gemaal had aangeboden, verzocht de Vorst haar, zijn dank te betuigen aan haar gemaal, en vroeg haar, waar deze op het oogenblik was. De Vorstin antwoordde, dat hij haar gevolgd en buiten wachtende was. Onmiddellijk liet de Vorst van Kĕdiri hem uitnoodigen, om binnen te komen; terwijl de Vorstinnen zich begaven naar het Prinsessenhof, om daar een bezoek af te leggen bij de Vorstin van Kĕdiri. Op de allervriendelijkste wijze wierd de Vorst van het eiland door den

Vorst van Kĕdiri ontvangen, en wilde, na het gebruik van eenige ververschingen weêr naar zijn kwartier teruggaan, maar wierd toen door Kĕlânâ Djajengsàri uitgenoodigd, om met hem meê te gaan naar zijn verblijf Djinĕm-pĕtàni. Volgaarne nam hij deze uitnoodiging aan, daar hij hoopte, zoo de gelegenheid te zullen hebben om Dèwi Sĕkar-tàdji zien.

Zoo ging dan de Vorst van het eiland Kĕntjânâ met zijn gemalinnen en hofstoet, begeleid door Prins Kĕlânâ Djajengsàri, naar Djinĕm-pĕtàni, waar ook de Toemĕnggoeng Brâdjâ-nâtâ en al de gebroeders genoodigd waren. — De Vorstinnen begaven zich terstond naar binnen in het Prinsessenhof, waar zij ontvangen en onthaald wierden door Dèwi Sĕkar-tàdji en de overige Prinsessen. En, toen Dèwi Mahes-swârâ Dèwi Sĕkar-tàdji zag, schrikte zij letterlijk van de verbazende gelijkenis van Dèwi Sĕkar-tàdji met haar zuster Angrénâ-swârâ. Het was inderdaad, alsof het één en dezelfde persoon was. Dèwi Sĕkar-tàdji en de overige Prinsessen bewonderden van háar kant de schoonheid en bevallige houding en manieren van Dèwi Mahes-swârâ. Alleen was zij wat klein van statuur; maar ook dit stond haar niet kwaad. Zij was volkomen waard, de gemalin van een Vorst te zijn. — Op een aangename wijze onderhielden de Vorstinnen en Prinsessen zich met elkander, en vereenigden zich weldra aan een vrolijke en gulle disch.

De Prins Kĕlânâ Djajengsàri ontving zijn gast onder de Pĕndâpâ. Toen deze daar zulk een groot gezelschap zag, al de broeders van den Prins, was hij niet al te gerust, en liet uit voorzigtigheid zijn voornaamste legerhoofden tot zich komen en achter zich plaats nemen. De Prins, dit ziende, glimlachte, en zeide bij zich zelf: "Wat is deze Vorst voorzigtig! Hij "toont, dat hij een held is!" — Weldra wierd er feestelijk en rijkelijk opgedischt: de gamĕlan speelde, en druk wierd er geschonken en gedronken. Twee van de gebroeders voerden een dans uit; anderen zongen beurt om beurt een lied. Ook de Prins zong met een schoone bevallige stem een air op de schoonen van Kĕdiri, en op zijn verzoek volgde zijn gast zijn voorbeeld, en zong insgelijks een minnelied. Deze vermaakte zich uitstekend, en wierd hoe langer hoe vrolijker; maar gevoelde eindelijk, dat hij meer dan genoeg geestrijke dranken gebruikt had, en wenschte naar huis te gaan. Het was ook al laat in de nacht geworden. Ondersteund door zijn hofgrooten, keerde hij naar zijn kwartier terug, maar vergat, door

den wijn bevangen, dat hij met zijn gemalinnen gekomen was, en liet deze in het Prinsessenhof achter.

De Prins Kĕlånå Djajengsàri, dat bemerkende, liet in allerijl vóor de binnenste buitenpoort een ledikant opslaan, en het geheel daar inrigten tot een kamer, en ging toen daar zitten. De Vorstin Dèwi Mahes-swårå vernemende, dat haar gemaal reeds naar huis gegaan was, nam toen ook afscheid van Dèwi Sĕkar-tàdji, om met de andere Vorstinnen en haar gevolg naar Tambak-båjå terug te keeren. Naar de buitenpoort gaande, liep zij regt aan op de plaats, waar de Prins zat, en één van de Embàns zeide tot haar: "Vorstin! zijn we dan, "toen we hier naartoé gingen, langs een andere weg geko-"men? Daar zit de Prins Kĕlånå Djajengsàri." — "Goed, "Embàn!" zeî de Vorstin: "dan wil ik afscheid nemen van den "Prins!" en naar hem toegaande maakte zij haar compliment, en vroeg verlof om heen te gaan. Maar de Prins antwoordde op een vriendelijke toon: "U moet niet naar huis gaan, zus-"ter, blijf van nacht maar hier! Morgen kan U wel naar uw "verblijf gaan." — Dèwi Mahes-swårå was terstond in de liefdesstrikken van den Prins verward, en kon geen woord uitbrengen. De andere Vorstinnen zeiden: "Kom Prins! zoo U "werkelijk wat in de zin heeft, doe het dan maar ten spoe-"digsten, eer het dag wordt." — De Prins liet de vijf Vorstinnen terstond door een tooverspreuk bezwijmen, en, toen zij weêr tot zich zelf gekomen waren, was haar liefde tot den Vorst van het eiland Kĕntjånå in afkeer veranderd. Dèwi Mahes-swårå zeide; "Prins ik wil niet weêr naar Tambak-båjå "terug. U moet ons in Uwe bescherming nemen. Ik kan niet "meer lijden, dat de Vorst van Kĕntjånå mij aanraakt." — De Prins antwoordde: "Goed, lieve! vertrouw op mij! En, als "dat zóo is, dan is het best, dat je naar huis gaat, en je bij "Kĕlånå Toendjoeng-sétå over mij beklaagt. Ga zijn ijverzucht "opwekken, en zeg, dat ik je geweld heb aangedaan. Laten "we zoo maken, dat het tot een strijd komt. Ik durf hem te "staan, wat hij ook in zijn schild mag voeren." — Hierop ging Dèwi Mahes-swårå met de andere Vorstinnen naar Tambak-båjå terug.

En, toen deze vertrokken waren, gaf de Prins terstond aan één van zijn broeders bevel, om naar Tambak-båjå te gaan spionneren, en te vernemen, wat de Vorst van het eiland Kĕntjånå zou willen beginnen; en tevens om de troepen in

de wapenen te roepen, ten einde op het eerste bevel gereed te zijn.

Te Tambak-båjå wachtte de Vorst Kĕlånå Toendjoeng-sétå met ongeduld op de komst van zijn gemalinnen, daar het bijna morgen geworden was, en ze nog niet terug waren. Toen stuurde hij een bode: maar deze kwam de Vorstinnen op weg te gemoet. Dèwi Mahes-swårå begaf zich met spoed naar haar gemaal, wierp zich bitter schreijende op de grond voor hem neêr, en jammerde over het geweld, dat haar door Kĕlånå Djajengsàri was aangedaan. — De Vorst, dit hoorende, gloeide van gramschap: zijn aangezigt was, alsof hij het met bloed gewasschen had. Dadelijk liet hij het alarmsein slaan en zijn troepen in de wapenen komen; kleedde zich in oorlogsdos. en trok, op zijn olifant gezeten, aan het hoofd van zijn heerleger de vesting uit. De troepen van Kĕdiri en van den Prins Kĕlånå Djajèng-sàri waren ook terstond marschvaardig, daar zij te voren gewaarschuwd waren. De Vorst van Kĕdiri wilde ook meê uittrekken: maar dit wilde men niet hebben. Al de troepen, ook die van Kĕdiri, wierden aangevoerd door Prins Kĕlånå Djajengsàri. Dèwi Andåjå-prånå was evenwel niet tegen te houden; zij wilde volstrekt meê strijden, en trok, op haar olifant gezeten, aan het hoofd van haar manschappen, met de overige troepen de burgt uit.

Toen volgde er een allerhevigst en bloedig gevecht, waarin van weêrskanten met dapperheid en afwisselend geluk gestreden wierd. Ook Dèwi Andåjå-prånå weêrde zich daarbij op de meest heldhaftige wijze. Gezeten op haar witte olifant, een beest, dat de taal der menschen verstond en door geen staal of lood te kwetsen was, rende zij naar het midden van het slagveld, waar de strijd het heetst was, en kommandeerde haar volk, om alle te gelijk onder de vijandelijke troepen te gaan amokken. Groot was de slachting, die haar strijders daar aanrigtten. Het was alsof zij onder het pijpkruid maaiden, zoo vielen de vijanden onder hun slagen. — Al verder en verder drong zij het leger van den vijand in. Maar daar wierd zij door vier van de magtigste legerhoofden van den vijand van vier kanten omsingeld, en haar volk, zoo van alle kanten ingesloten, wierd tot den laatsten man toe neêrgeveld. De heldin zelf wierd op haar olifant ook geweldig van alle zijden bestookt. Één van de legerhoofden schoot op haar met een buks, geladen met een kogel van goud, zoo groot als een gra-

naatappel, en trof haar op de borst; maar de kogel stuitte geplet terug. Een ander wilde bij haar olifant opklimmen, maar Dèwi Andåjå-prånå dreef hem haar lans door en door door de borst "Komaan!" riep zij; "komt met je allen de gemalin van Klånå "Djajengsàri te lijf! Ziet hier de Prinses van Bali!" Men kwam haar met zijn velen te lijf: maar zij stond pal als een paal boven op haar olifant. En toen snelde haar gemaal, die haar in het oog kreeg, met zijn broeders haar te hulp. Zij vochten als razenden, als tijgerinnen, die haar jongen beschermen, en wierpen alles overhoop, wat hun voorkwam: al de anderen namen de vlugt.

Toen klom de Prins op de olifant, en omhelsde zijn kloekmoedige gemalin. "Ben je niet gewond?" vroeg hij: "wat wierd "je daar bestookt! Lieve! ik dacht niet, dat je daar levend "af zoudt komen." — Dèwi Andåjå-prånå antwoordde: "Door "Uw zegen, Prins, ben ik behouden en ongedeerd: maar, ach! "mijn volk, dat is tot den laatsten man toe gesneuveld." — "O, dat is niets;" hernam de Prins: "voor dat volk zal ik "je wel andere geven." — Toen vertelde hem de Embàn, die haar als haar adjudant ter zijde gestaan had, met wat voorbeeldelooze dapperheid de Prinses zich gekweten had in de strijd, en hoe zij bewezen had onkwetsbaar te zijn, daar zelfs gouden kogels haar niet hadden kunnen deren. Met groot genoegen hoorde dit de Prins, en loofde zijn heldhaftige gemalin.

De ingevallen nacht belette de strijd voort te zetten. Van het volk van den Vorst van het eiland Kĕntjånå waren er die dag tweemaal zooveel gesneuveld, als van de troepen van Kĕdiri.

Op Tambak-båjå hadden de gemalinnen van den Vorst van het eiland Kĕntjånå den dag in vrees en angst doorgebracht, beducht, dat Prins Kĕlånå Djajeng-sàri zou sneuvelen in het gevecht. Toen de Vorst terug kwam uit de strijd, en zag, dat zij er zoo betrokken uitzagen, vroeg hij, wat de rede daarvan was. "Ach!" antwoordden zij: "wij waren beangst, dat "U iets overkomen mogt in het gevaar van de strijd: wij "zouden het met U besterven." — De Vorst omhelsde zijn gemalinnen en zeide: "Lieven! vertrouwt op mij! Als Kĕ-"lånå Djajengsàri niet méer in te brengen heeft, dan heb ik "niets van hem te vreezen. Hoort! als hij dood is, dan wor-"den al zijn gemalinnen en Prinsessen, en al haar volgelingen, "je slavinnen." — De Vorstinnen zeiden in haar hart: "Sterf

"jij liever, als Kĕlånå Djajengsàri! 't Zou jammer wezen, als "zulk een knappe schoone Prins sneuvelde!"

Den volgenden dag wierd er weêr hevig gestreden, maar weêr tot groot nadeel van den Vorst van het eiland Kĕntjånå; en toen hij, nadat de nacht de strijdende legers gescheiden had, op Tambak-båjå teruggekeerd was, en raad hield met zijn grooten, zeiden deze tot hem: "Groote Vorst, wat is uw verlan-"gen? daar nu thans al Uw gemeene krijgsknechten gesneu-"veld zijn. En niet alleen de gemeene krijgsknechten: maar "ook van de legerhoofden zijn een menigte gevallen. Trouwens "de legerhoofden en Prinsen van Djĕnggålå en Kĕdiri zijn uit-"stekend magtige helden. Ze zijn onkwetsbaar, door geen "staal of lood te verwonden. Buitendien hebben zij een hel-"din, een gemalin van Kĕlånå Djajengsàri, Andåjå-prånå ge-"naamd, van een ongemeene heldenkracht, en onkwetsbaar, "zelfs door gouden kogels. Wij gevoelen het, wij zijn tegen "de Prinsen van Kĕdiri niet bestand." — De Vorst antwoordde: "Ja, je hebt wel gelijk: heldhaftig hebben de Kĕdiriërs zich "geweerd. Maar *ik* ben voor de helden van Kĕdiri niet bang. "Ik verlang maar een lans te breken met Kĕlånå Djajeng-"sàri: en laat hij maar met al zijn broeders mij op het lijf "komen! Daarom houdt je morgen maar rustig! ik alleen zal "tegen hem uittrekken. Staat mij alleen maar bij met krijgs-"geschrei! Het zou wel jammer wezen Kĕlånå Toendjoeng-sétå "te heeten, en uit mijn rijk naar Java te trekken, indien ik "niet de Vorst van Java wierd. Inderdaad ik zou mij schamen, "levend terug te keeren." — Allen bogen het hoofd, en zwegen op deze woorden van den Vorst. Deze ging naar binnen, en wilde zijn gemalin Dèwi Mahes-swårå liefkozen: maar de Vorstin, die geen liefde meer had, dan voor Kĕlånå Djajengsàri, zeide tot hem: "Ach, neen, mijn waarde! raak mij niet aan, "vóórdat Kĕlånå-Djajengsàri van kant is. Mijn gemoed is al te "zeer gekrenkt door de smaad, door Kĕlånå Djajengsàri mij "aangedaan." — "Heb geen bezwaar, mijn lieve!" zeî de Vorst: "ik zal Kĕlånå Djajengsàri wel van kant helpen."

De Prins Kĕlånå Djajengsàri, van het gevecht aan zijn hof Djinĕm-pĕtàni teruggekomen, zeî insgelijks tot zijn broeders, dat hij den volgenden dag alleen met Kĕlånå Toendjoeng-sétå wilde strijden. — Toen de dag weêr was aangebroken, klonken weldra weêr de alarmseinen, en trok de Vorst van het eiland Kĕntjånå uit naar het slagveld, de troepen van Kĕdiri

te gemoet; gezeten op een olifant en begeleid van drie regenten, de eenige, die hem nog overgebleven waren. De Vorst herhaalde, wat hij gezegd had, dat hij nu alleen de strijd wilde voeren; maar de drie regenten zeiden: "Neen, Vorst, dat "mag niet! Zoo lang een Vorst nog legerhoofden heeft, mag "hij niet zelf in de strijd gaan. Wij zouden ons schamen, "indien wij onzen Vorst lieten vechten. Als eenmaal alle le- "gerhoofden gesneuveld zijn, dan kan Uw Hoogheid doen, wat "hij verkiest." — En, dit gezegd hebbende, trokken zij op het vijandelijk leger in, en vochten als razenden. Het volk van Kĕdiri deinsde op deze woedende aanval terug: maar spoedig snelden de gebroeders te hulp; en de Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå zeide: "Broeders! die drie regenten moet gij niet "zoeken te dooden! Zoo het mogelijk is, moeten we hen "maar gevangen nemen." — En toen trok de Toemĕnggoeng Brådjå-nåtå met drie van zijn broeders op die drie regenten aan. Deze verweerden zich dapper, maar moesten toch eindelijk bezwijken, en wierden alle drie gevangen genomen en geboeid.

De Vorst Kĕlånå Toendjoeng-sétå, dit ziende, snelde nu verwoed met zijn olifant naar het strijdperk, en daagde daar snoevend en tartend den vijand uit om met hem te kampen. Gedachtig aan hetgeen de Prins Kĕlånå Djajengsàri gezegd had, trokken de gebroeders achteruit, en spoedig kwam de Prins, op zijn strijdros gezeten, op het slagveld, vlak tegenover Kĕlånå Toendjoeng-sétå. "Welaan, Djajeng-sàri," riep deze: kom mij "nu met al uw broeders te lijf!" — "Neen!" antwoordde de Prins, "dat zou niet ridderlijk zijn. Ware helden vechten "man tegen man, in tweegevecht." — De Vorst hernam: "Nu "goed dan, zoo gij mij uitdaagt tot een tweegevecht, laten we "dan geen tijd verliezen!" — Toen gingen zij met hun beiden strijden: maar de broeders bleven op de loer staan, om, zoo Kĕlånå Djajengsàri het onderspit mogt delven, hem dan met geweld uit de magt van Kĕlånå Toendjoeng-sétå te ontzetten. — Eerst streden zij een wijl lang met de lans; maar, toen beider lansen gebroken waren, riep Kĕlånå Toendjoeng-sétå: "Kom, Djajengsàri! zoo ge werkelijk een held zijt, "laat ons dan te voet vechten! laten wij onze lichaamskrachten "met elkander meten, en met elkander worstelen!" — "Goed," antwoordde de Prins: "al wat gij wilt! ik heb er vrede meê!" — Toen stegen zij af, en gingen elkander te lijf; maar, toen de

Vorst tot tweemaal toe door den Prins tegen de grond gesmeten was, wierd hij woedend, en trok zijn dolk, een geschenk van de goden uit de hemel en erg vergiftigd. Niemand was zoo onkwetsbaar, of, wanneer hij door deze dolk gewond wierd, dan was zijn laatste uur geslagen. Kĕlånå Toendjoeng-sétå zeide: "Deze keer, Kĕlånå Djajengsàri, ontkomt gij de dood "niet! Laat staan, dat iemand zoo als gij zijt, onkwetsbaar "wezen zou voor deze dolk van mij; al was het een god uit "de hemel, hij zou er geen weêrstand aan kunnen bieden." — Op dat oogenblik daalde fluks God Narådå (de bode der goden) tot Kĕlånå Djajengsàri neder, en zeide: "Ja, Waneng-"pàti! je staat op de rand van het verderf, mijn zoon! Daarom "daal ik tot je neder, op last van God Goeroe, om je te "waarschuwen. Wees op je hoede, wees voorzigtig, in je ge-"vecht met dien Kĕlånå Tondjoeng-sétå! Het is waar, hij heeft "reeds in zijn worstelstrijd met je de neêrlaag geleden; maar "hij is gewapend met een dolk, die even als de ponjaard, die "jij bezit, een geschenk van de goden uit de hemel is. Hoe "onkwetsbaar een mensch ook wezen mag, ja al was hij meer "als mensch; zoo hij door die dolk getroffen wordt, dan is "hij aan de eindpaal van zijn leven gekomen, en zijn dood "onvermijdelijk. Daarom, wees op je hoede! pas op, dat je "niet voorgekomen wordt! — Genoeg, vaarwel!" — En hiermeê steeg God Narådå, wiens stem alleen door Kĕlånå Djajengsàri vernomen was, weêr naar zijn hemelsch verblijf. — Kĕlånå Djajengsàri was na deze waarschuwing van de Godheid zeer op zijn hoede. Hij trok zijn ponjaard, en de punt er van fonkelde, dat er vuurspranken uitvlogen. Ook Kĕlånå Toendjoeng-sétå trok zijn dolk, en ook de punt van deze vlamde: er schoten vlammen uit als tongetjes van slangen. "Kom-"aan, Kĕlånå Djajengsàri!" riep de Vorst: "zoo je een man "bent, ontwijk dan de strijd niet!" — "Wat meen je, Kĕlånå "Toendjoeng-sétå?" antwoordde de Prins: "dat is de aard niet "van den Prins van Djĕnggålå, van Pandji Koedå-Waneng-"pàti, de strijd te ontwijken. Maar jij, zoo je de naam van "held verdient, treed dan geen stap terug!" — Toen pareerden de beide helden met hun dolken tegen over elkander, als gespoorde kemphanen, dan voor- dan achter-waarts, dan links, dan regts tredende. Lang duurde de tweestrijd: want beide waren even zeer op hun hoede; maar toch het meest hij, die door de godheid gewaarschuwd was. In een oogenblik van

wat minder behoedzaamheid van Klånå Toendjoeng-sétå stootte Kĕlånå Djajengsàri hem de ponjaard in de linker zijde, zoodat hij achterover op de grond sloeg, en onmiddellijk de geest gaf. Maar bij die val van Kĕlånå Toendjoeng-sétå schampte zijn dolk tegen een vinger van Kĕlånå Djajengsàri, met dat gevolg, dat hij tegelijker tijd achterover op de grond sloeg. Hij was slechts in zwijm gevallen; maar al de toeschouwers waren in de meening en riepen, dat beide helden tegelijk gesneuveld waren.

De gemalinnen van Prins Kĕlånå Djajengsàri en zijn broeders kwamen op dat geroep ontsteld en schreijende toegeloopen; als ook de gemalinnen van Kĕlånå Toendjoeng-sétå en Dèwi Angrénå-swårå: ook deze schreiden om Kĕlånå Djajengsàri. Om het lijk van Kĕlånå Toendjoeng-sétå bemoeide zich niemand. — Weldra kwam ook de Vorst van Kĕdiri op het hooren van het gerucht met zijn gemalin, en zeide, toen hij den Prins daar zag liggen, tot Kĕbo-pĕndogå: "Waar is mijn "zoon Kĕlånå Djajengsàri gewond? bezie hem eens naauwkeu-"rig!" — Kĕbo-pĕndogå deed dit, en zeide: "Er is geen spoor "van een wond aan Uw Hoogheids zoon te zien; alleen zijn "regter ringvinger is een haartje geschramd. Ik weet het "niet, maar mij dunkt, hij is maar bezwijmd: want de klop-"ping van het hart is nog te voelen aan zijn borst." — Eenige oogenblikken daarna kwam de Prins van zelfs weêr bij, rees overeind en groette zijn Vorstelijken Vader. Van blijdschap verrukt, omhelsde deze den Prins.

Toen daalde God Narådå weêr neder tot Kĕlånå Djajengsàri, en zeide, luid lachende: "Dat had weinig gescheeld, "mijn zoon! of het was met je gedaan geweest. Wat zou er "van je geworden zijn, als ik je niet gewaarschuwd had? Wij "hadden daar boven zeker een bezoek van je ontvangen. Daar-"om mag je wel dankbaar zijn aan de goden voor je behoud "en het behoud van al je broeders. — Verder moet je weten, "dat je vorige vrouw Angrèni weêr leeft, weêr bij je is, en "op het punt staat, om je door de goden teruggegeven te "worden. Maar nu wil God Goeroe, dat op deze wereld geen "mensch, zooals jij, tweeling-vrouwen zal hebben. Juist "daarom is je vrouw Angrèni van je weggenomen, omdat ze "zoo volmaakt geleek op Sĕkar-tàdji. Trouwens, eigentlijk was "Angrèni dezelfde als Sĕkar-tàdji, en Sĕkar-tàdji dezelfde als "Angrèni. Daarom wil God Goeroe nu, dat ik van Angrèni

"en Sĕkar-tàdji één zal maken. Het is geen manier, dat iemand "tweeling-vrouwen heeft, en één persoon mag niet voor twee "passeren. Wat tot hiertoe gebeurd is, diende tot bewijs, "dat de goden almagtig zijn." — Toen nam God Narådå Dèwi Angrénå-swårå, en overtrok met haar het lichaam van Sĕkar-tàdji. Zoo verdween Dèwi Angrénå-swårå, en de schoonheid van Sĕkar-tàdji, nadat Dèwi Angrénå-swårå zoo in haar gevaren was, schitterde met verdubbelde luister. — Voorts zeî God Narådå tot den Vorst van Kĕdiri: "Vorst van Kĕdiri! ik "heb U nog te zeggen, en gij allen! hoort het en weest er "getuigen van, dat ik mijn dochter Sĕkar-tàdji een andere "naam geef: voortaan zal haar naam zijn *Tjåndrå-Kirånå*, "dat wil zeggen *Maanstraal.* Trouwens de luister van haar "schoonheid zal stralen als de volle maan, in het schoone jaar-"getijde, als de hemel door geen wolkje bedekt is. — En nu, "mijn kinderen, vaartwel! ik keer naar de hemelsche gewes-"ten terug."

Nadat God Narådå verdwenen, en men van de verbazing over het gebeurde bekomen was, nam Kĕlånå Djajengsàri de dolk van Kĕlånå Toendjoeng-sétå, en gaf die ten geschenke aan zijn broeder Raden Wangseng-sàri. Vervolgens liet hij de drie gevangen genomene en geboeide regenten vóór zich komen, en zeide tot hen: "Wat verlangt ge, het leven of de "dood? Zoo ge begeert te leven, onderwerpt u dan aan mijn "bevelen!" — De regenten antwoorden: "Wij bidden, dat ons "het leven geschonken mag worden: en wij onderwerpen ons "aan alles, wat Uw Hoogheid bevelen zal." — De Prins hernam: "Nu, ik schenk u het leven: maar ge zult niet weêr "terugkeeren naar uw land. Ge zult hier blijven, maar een "eigen op u zelf staand volk uitmaken. Hoe veel zijn er "van de lagere rangen van de krijgsknechten van het eiland "Kĕntjånå nog over?" — Zij antwoordden: "Acht duizend, "zes honderd." — De Prins hernam: "Dit gezamentlijke volk "stel ik dan onder het bestuur van u drieën, en schenk het "zoo aan mijne gemalin Andåjå-prånå." — Daarop liet hij Dèwi Andåjå-prånå komen, en zeide tot haar: "Neem hier in de "plaats van je volk, dat gesneuveld is in de strijd, deze man-"nen van het eiland Kĕntjånå, acht duizend en zes honderd, "met hun vrouwen en kinderen, en deze drie regenten, als "hun hoofden. Ik stel het onder uw bevelen in uw dienst." — Dèwi Andåjå-prånå betuigde den Prins haar dank, en was ver-

blijd, voor haar in de strijd gesneuveld volk zulk een rijke vergoeding te ontvangen. Ook de drie regenten waren verblijd met deze betrekking: want Dèwi Andåjå-prånå was minzaam en milddadig jegens haar ondergeschikten. Zij voorzag ook terstond deze drie hoofden van een nieuw en waardig gewaad naar de Javaansche trant, van behoorlijke verblijven, en van vrouwen tot hun echtgenooten.

Toen wierd er nog twee dagen vrolijk feest gevierd, en daarop keerde de Toemenggoeng Brådjå-nåtå met allen, die met hem meê gekomen waren, naar Djĕnggålå terug.

Hiermede eindigt dit verhaal van de lotgevallen van Raden-Pandji, met eenige vrijheid gevolgd, naar een Javaansch handschrift van het jaar 1860, en afkomstig van den Regent van Grĕsiq (Grissee). Aesthetische waarde zal wel niemand er aan toekennen: — daarvoor komt er te veel onnatuurlijks in voor: — maar het is een bijdrage tot de kennis van de inhoud en strekking van die Wajang-verhalen, waarvan men vragen mag, of zij voor den Javaan de plaats van ons tooneel vervullen, of wel die van de poppekast; maar dan van de poppekast voor groote menschen, wier hoogste goed het zinnelijk genot is.